

2018

PÅ GANG I EØS

Hva har EU og EØS med kommunesektoren å gjøre?

Redaksjonen ble avsluttet 23. mars 2018

Forsidebilde: Atomium ble laget til Verdensutstillingen i Brussel i 1958 og forestiller enhetscellen til krystallisk jern, forstørret 165 milliarder ganger: Monumentet er 103 meter høyt. Ni stålkuler med en diameter på 18 meter er knyttet sammen med rør hvis maksimale lengde er 35 meter (Wikipedia)

Europa står ovenfor mange viktige veivalg i tiden som kommer. I mai 2019 er det bl.a valg til Europaparlamentet.

EU og EØS

berører kommunesektoren bredt

I denne publikasjonen belyser vi noen viktige EU-saker som pågår våren 2018, som har betydning for kommuner, fylkeskommuner og deres selskaper.

Temaer som omtales i denne utgaven, er blant annet offentlig støtte og offentlige anskaffelser, utdanning og kompetanse, styrking av arbeids- og sosiale rettigheter i EU-samarbeidet, forslag til ny avfallspolitikk og arbeidet med å gjennomføre den globale klimaavtalen.

Det er mange forbindelser mellom EU og norsk kommunal- og regionalpolitikk. EU har direkte og

indirekte påvirkning på kjerneoppgaver i kommunal sektor; i rollene som tjenesteprodusent, innkjøper, eier, arbeidsgiver, samfunnsutvikler og myndighetsutøver.

Kommunesektoren har ansvar for å anvende lover og regler utviklet i EU. Dette følger av avtalen om det Europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS), som gjør Norge til fullt medlem av EUs indre marked. Kommuner og fylkeskommuner benytter seg i økende grad av de omfattende utviklingsmulighetene som deltakelse i europeiske programmer og prosjekter gir, i partnerskap med aktører fra andre europeiske land.

På vegne av kommunene og fylkeskommunene arbeider KS for å påvirke EU-saker som kan bli viktige rammebetingelser for kommunesektoren. Dette gjøres

først og fremst i samarbeid med søsterorganisasjoner fra andre land via den europeiske KS-organisasjonen, Council of European Municipalities and Regions (CEMR), og den europeiske arbeidsgiverorganisasjonen Centre of Employers and Enterprises providing Public Services (CEEP). Men også i samarbeid med norske myndigheter.

«På gang i EØS» er skrevet av fagpersoner i KS i samarbeid med KS Europakontor i Brussel.

Den elektroniske versjonen inneholder lenker til mer informasjon og kan lastes ned på www.ks.no/europa.

God lesning!

Lasse Hansen
Administrerende direktør i KS

Innhold

Forord 3

---

1. «Tilstandsrapport» i EU og EØS 6

---

2. Offentlige anskaffelser og støtte 10

---

3. Arbeidsliv 18

---

4. Miljø, klima og energi 22

---

5. Transport 30

---

6. Digitalisering**34****7. Utdanning og kompetanse****38****8. Økonomi****46****9. Verktøy for utvikling****50****10. Annet europeisk samarbeid****56****Forkortelser og forklaringer****60-63**

1.

«TILSTANDSRAPPORT»

I EU OG EØS

«Ståa i EU»

Det er økonomisk vekst for femte år på rad. Veksten er gjennomsnittlig på to prosent, og når nå alle medlemsland. Arbeidsløsheten er den laveste på ni år. Investeringsplanen som ble lansert i 2014, har utløst 225 milliarder euro. Bankene har igjen kapitalmessig slagkraft. De offentlige underskuddene er redusert fra 6,6 til 1,6 prosent. Ved 60-årsmarkeringen av EU i mars 2017 fornyet alle 27 medlemsland løftet om samarbeid i EU. EU begynner igjen å få vind i seilene, som Kommissjonens president Juncker formulerte det i sin tale om EUs tilstand i september 2017.

EUs arbeidsprogram 2018

Europakommisjonens framla i oktober 2017 arbeidsprogrammet for 2018. Sentrale temaer er handlingsplanen for den sirkulære økonomien, det digitale indre marked, energiunionen, kapitalmarkedsunionen, den økonomiske og monetære unionen samt bankunionen. Arbeidsprogrammet legger også vekt på en mer rettferdig skattelegging i den digitale økonomien og sosial rettferdighet, hvor et nytt europeisk arbeidsmarkedsbyrå skal etableres. Det er også foreslått tiltak for å fullføre sikkerhetsunionen og levere resultater innen EUs

migrasjons- og globale strategi, samt styrke EUs sivile beskyttelsesmekanisme. Direktivet om arbeidsgivers plikt til å informere arbeidstaker om vilkårene i arbeidsavtaler og arbeidsforhold skal også revideres. Arbeidsprogrammet for 2018 har fått navnet «An agenda for a more united, stronger and more democratic Europe».

Brexit

Storbritannias beslutning om å melde seg ut av EU vil ha størst konsekvenser for Storbritannia, men også betydelige konsekvenser for EU-samarbeidet. Brexit vil også få konsekvenser for Norge. Regjeringens prioriteringer er å sikre et fortsatt velfungerende EØS-samarbeid og videreføre Norges nære og gode samarbeid med Storbritannia. Regjeringen har etablert en referansegruppe for nærings- og arbeidslivsspørsmål i forbindelse med Storbritannias uttreden av EU, der KS er medlem.

Norske myndigheter har tett kontakt med EU-siden på alle nivåer. Utenriksminister Ine Eriksen Søreide møtte EUs forhandlingsleder 20. februar 2018. Hennes budskap var at Norges forhold til EU ikke endres av brexit samt at Norge ønsker å være del av en felles løsning for å ivareta integriteten i det indre markedet. Norske myndigheter har også tett kontakt med Storbritannia på alle nivåer.

Den 12. februar 2018 møttes representanter for EØS EFTA landene (Island, Liechtenstein og Norge) og Storbritannia for å drøfte avtalen om borgernes rettigheter, som ble inngått mellom Storbritannia og EU i desember 2017. Møtet bar preg av gode diskusjoner om disse spørsmålene, og partene bekreftet sitt ønske om å trygge rettighetene til britiske borgere bosatt på Island, i Norge og i Liechtenstein, og rettighetene til de tre landenes borgere bosatt i Storbritannia, samt å sikre deres status som fastboende.

29. mars 2017 informerte Storbritannia EU om sin hensikt å forlate EU. En måned etter, 29. april, vedtok Det europeiske råd - bestående av EU-landenes stats- og regjeringsjefer – sine politiske retningslinjer som angir rammene for forhandlinger, og EUs overordnede posisjoner og prinsipper. EU er representert ved Michel Barnier, som sjefsforhandler for de 27 EU-landene. Han leder en arbeidsgruppe i Europakommisjonen som koordinerer arbeidet med alle strategiske, operative, juridiske og økonomiske spørsmål knyttet til forhandlingene. Arbeidsgruppen har tett kontakt med Europaparlamentets styringsgruppe for Brexit. På britisk side er Department for Exiting the EU koordinerende departement.

Etter forhandlingsmøtet 19. mars 2018 ble et utkast til avtale om EU og Storbritannia for overgangsperioden etter at Storbritannias trer ut, offentliggjort.

Storbritannia har holdt fast på at de ikke ønsker å være del av hverken det indre marked eller EUs tollunion etter brexit. De mener det må være mulig å tenkte nytt og kreativt om en fremtidig tilknytning til EU, gitt at utgangspunktet for det fremtidige forholdet er at partene har det samme regulatoriske rammeverket. På britisk side diskuteres bl.a. et forslag der det fremtidige forholdet er fremstilt som organisert i tre kurver. Den ene kurven omfatter områdene der de vil fortsette å ha det samme regulatoriske rammeverket som EU. Den andre kurven er områder der utfallet skal være det samme, men hvor britene vil gjøre det på sin egen måte. Den tredje kurven

er områder der Storbritannia vil føre en helt annen politikk enn EU. Storbritannia har allerede signalisert at landbrukspolitikken vil tilhøre sistnevnte kategori, og at den vil bryte med EUs felles landbrukspolitikk. Et vanskelig spørsmål er grensen mellom Nord-Irland og Irland, som vil bli EUs yttergrense når Storbritannia går ut av EU.

Local Government Association (LGA) er medlems-, arbeidsgiver- og interesseorganisasjon for kommunene i England. LGA arbeider med å få oversikt over virkningen brexit vil ha for engelsk kommunesektor. LGA peker på at makt som blir overført fra EU til Storbritannia, ikke automatisk bør overføres til sentrale myndigheter i London. LGA krever også at lokale myndigheter deltar fra dag én i avgjørelser om hvordan EU-lover som innvirker i kommunal sektor, skal erstattes. LGA har også fått forsikringer om at den britiske regjeringen tar ansvar for de 5,3 milliarder pund engelsk kommunesektor lå an til å få i utviklingsmidler via EU-programmer og EU-fond i perioden 2014-2020.

Dagens britiske regelverk for offentlig støtte er definert i EU og må redefineres på nasjonalt nivå. LGA peker også på at nye regler for kommunal tjenesteyting, som bygger på EU-regler, må utvikles. Dette gjelder blant annet miljøpolitikk, luftkvalitet, energi, avfall, arbeidsrett og sysselsetting, offentlige anskaffelser, regionalpolitikk, moms og personvern. LGA har identifisert omtrent 500 EU-lover med virkning for kommunesektoren. Av disse er 400 direktiver og 100 forordninger. Direktivene er innarbeidet i nasjonal lovgivning og vil dermed fortsatt gjelde, med mindre det er politisk ønske om justering av reglene. Forordningene vil derimot opphøre å virke i Storbritannia og må erstattes med nye, britiske lover. Folkeavstemmingen om EU har også medført en grunnlovsdebatt og LGA arbeider for at et sterkt lokalt selvstyre skal reflekteres i fremtidige vedtak. I etterkant av valgkampen har etnisk hatkriminalitet økt. Kommunene i England har tatt en aktiv rolle i arbeidet med å håndtere dette.

Regjeringens strategi for samarbeid med EU 2018-2021

Regjeringen arbeider med en strategi for samarbeid med EU for perioden 2018-2021. Strategien forventes fremlagt i slutten av april.

KS har gitt innspill til strategien. -Vi må utvikle et Europa som er nærmere sine innbyggere. Derfor mener vi at det er nødvendig å framheve lokale og regionale myndigheters sentrale rolle i Europa, sa interessepolitisk direktør, Helge Eide, på innspillsmøte med UD.

I innspillet pekes det på at endringene i EU etter Lisboa-traktaten gjør det utfordrende for Norge å få innflytelse på beslutningsprosesser. KS, kommuner og fylkeskommuner jobber på mange europeiske arenaer og kan dermed bidra aktivt i å påvirke europeiske rammebetingelser. - Regjeringen må sørge for at kommunesektoren blir involvert tidlig i beslutningsfasen, når europeisk politikk og regelverk utformes, sa Eide, og pekte på at fylkeskommunene bør få en tydeligere rolle og stemme.

KS understreket også at regjeringen bør legge til rette for at norsk kommunesektor kan delta i regionale utviklingsprogrammer i EU, noe som kutt i regionale utviklingsmidler kan vanskeliggjøre. Endringer i EU-regelverk som gjelder arbeidsliv og -marked har stor betydning for KS' medlemmer. Helge Eide pekte på at når Norge får flere eldre innbyggere i årene som kommer, betyr det at helse- og omsorgssektoren vil møte stor etterspørsel fremover. Kompetent arbeidskraft fra det indre marked kan bidra til å dekke rekrutteringsbehovet, men da må rammebetingelsene være i orden.

I innspillet til strategi, trekker KS frem to europeiske målsetninger der norsk kommunesektor spiller en nøkkelrolle. Den ene er veien mot lavutslippssamfunnet og FNs bærekraftsmål. Den andre er arbeidet med å etablere et digitalt indre marked.

Mer informasjon:

- KS' innspill til Regjeringens strategi for samarbeidet med EU 2018-2021
<https://goo.gl/CB6KnS>
- Departementenes europastrategier
<https://goo.gl/aq3AoS>
- Kommisjonens arbeidsprogram 2018
<https://goo.gl/ci2nWv>
- Regjeringens sider om Norge og brexit
<https://goo.gl/qBStCR>
- Europakommisjonens sider om brexit-forhandlingene
<https://goo.gl/L4YYM8>
- Den britiske regjeringens sider om brexit-forhandlingene
<https://goo.gl/GaMTun>
- Local Government Association UK-EU joint report: Phase 1 Negotiations Briefing
<https://goo.gl/7LJosH>

Åse Erdal

aase.erdal@ks.no

+32 478 23 77 98

2. OFFENTLIGE ANSKAFFELSER OG STØTTE

Anskaffelser som strategisk virkemiddel og veiledning

Det er stort fokus på at anskaffelser er et viktig strategisk redskap for økt vekst i Europa. EUs Europa 2020-strategi legger viktige føringer for hvordan det offentlige gjennom sin innkjøpsmakt kan legge til rette for innovasjon og bærekraftig utvikling.

For å fremme EUs anskaffelsespraksis i ønsket retning utarbeidet Kommisjonen høsten 2017 en sekspunkts strategi. De seks punktene er;

- Tilrettelegge for innovative, grønne og sosiale anskaffelser
- Profesjonalisering av offentlige kjøpere
- Økt tilgang til innkjøpsmarkeder for små og mellomstore bedrifter
- Forbedre åpenhet, integritet og data
- Økt digitalisering av anskaffelsesprosessen

- Fremme innkjøpsamarbeid

Nasjonalt arbeides det med ny stortingsmelding om offentlige anskaffelser. Flere av de temaene som omfattes av Kommisjonens strategi, er spilt inn som viktige tema til denne. Stortingsmeldingen er forventet å foreligge i løpet av vinteren 2019.

Både i EU og nasjonalt har det vært høy aktivitet med å utarbeide veiledning til det reviderte anskaffelsesregelverket. Kommisjonen har utarbeidet en generell veileder til de nye direktivene.

Også Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) har utarbeidet veiledning til det nye anskaffelsesregelverket. På Difis anskaffelsesportal finnes verktøy mm. Lenker til anskaffelsesportalen og departementets nettside er å finne i det brune feltet på neste side.

Det arbeides forløpende i EU med å utvikle verktøy for å

lette og effektivisere innkjøpsarbeidet, for eksempel The Guidance on Public Procurement of Innovation. Følg med på Europakommisjonens nettside, se boks.

Som praksis er, justeres EØS-terskelverdiene hvert annet år. Dette er kontraktsverdien som avgjør om reglene kommer til anvendelse. Forordning om nye terskelverdier trådte i kraft i EU 1.1.2018. NFD arbeider med å implementere endringene. Det er forventet at justerte EØS-terskelverdier blir virksomme i Norge før sommeren.

Kommunesammenslåing og anskaffelsesrettslige spørsmål er et meget aktuelt tema her hjemme. Kommunesammenslåing er strengt tatt ikke noe som er på gang i EU, men EUs anskaffelsesregelverk setter visse skranke for hvilke endringer som kan foretas i kontraktene, som er inngått i de sammenslåtte kommunene. KS advokatene har som et ledd i et større FOU- prosjekt om digitalisering og kommunesammenslåing, omtalt dette. Kapittelet om anskaffelsesrettslig sammenslåingsproblematikk ligger tilgjengelig på KS' nettsider: <https://goo.gl/RWZtW5>

Mer informasjon:

- KS' sider om offentlige anskaffelser, <https://goo.gl/nukVHg>
- KS-FoU om digitalisering og kommunesammenslåing <https://goo.gl/RWZtW5>
- Nærings- og fiskeridepartementets sider om offentlige anskaffelser, <https://goo.gl/WR5DeZ>
- DIFIs anskaffelsesportal, <https://goo.gl/9c2DJB>
- EU-kommisjonens sider om offentlige anskaffelser, <https://goo.gl/CUUZ97>

Kristine Vigander

✉ Kristine.Vigander@ks.no

☎ 934 37 697

Beatrice Dankertsen Hennyng

✉ Beatrice.DankertsenHennyng@ks.no

☎ 928 41 251

Kristine Røed Brun

✉ kristine.roed.brun@ks.no

☎ 480 01 313

Foto: European Union

Rapport fra arbeidsgruppen som har utredet Like konkurransevilkår for offentlige og private aktører

Regjeringen satte sommeren 2016 ned en ekstern arbeidsgruppe som skulle utrede Like konkurransevilkår for offentlige og private aktører. Arbeidsgruppen har nå avgitt sin rapport, og Nærings- og fiskeridepartementet har sendt rapporten på høring med frist 2. mai 2018. Hovedstyret i KS behandlet høringssaken 19. mars. Saken har potensielt stor betydning for hvordan kommuner og fylkeskommuner skal organisere sin virksomhet der det er tale om økonomisk aktivitet i støtteregulverkets forstand, jf. EØS-avtalen art. 61(1).

Bakgrunnen for saken

Saken startet med at ESA (EFTA Surveillance Authority) henvendte seg til Norge ved brev av 15. desember 2015. På bakgrunn av behandlede enkeltsaker har ESA på generelt grunnlag reist spørsmål om skattelovens generelle skattefritak for staten, fylkeskommuner, kommuner, regionale helseforetak og helseforetak, og ubegrensede garantier for de ovennevnte subjektene, er i strid med EØS-avtalens regler om offentlig støtte, når disse utøver økonomisk aktivitet. ESA har også anmodet norske myndigheter om å innføre tiltak som hindrer at det offentlige kryss-subsidierer sin økonomiske aktivitet.

ESAs foreløpige vurdering er at det generelle skattefritaket og det offentliges konkursimmunitet kan innebære økonomiske fordeler i strid med EØS-avtalen. ESA foreslår på denne bakgrunn formålstjenlige tiltak i form av utskilling i egne juridiske enheter, som kan gå konkurs og som betaler inntektsskatt.

Regjeringens oppfølging

Regjeringen besluttet etter ESAs henvendelse å nedsette en arbeidsgruppe for å få et beslutningsgrunnlag for videre oppfølging. Mandatet til arbeidsgruppen var dels å synliggjøre handlingsrommet ihht EØS-avtalen, dels å vurdere hvilke tiltak som er nødvendige/påkrevd etter

EØS-avtalen, men også å vurdere tiltak som ikke er nødvendige, men som kan være ønskelige av hensyn til like konkurransevilkår. Det ble også pekt på at det er viktig å sikre at det offentlige er i stand til å løse sine oppgaver på en god og effektiv måte.

Arbeidsgruppen avgav sin rapport 23. januar 2018.

Arbeidsgruppens forslag går i korte trekk ut på å innføre et krav om separat regnskap for økonomisk aktivitet, og skatteplikt for slik virksomhet. Det pekes på at dette eventuelt kan kombineres med avgrensningskriterier for når tiltakene trer inn. Arbeidsgruppen anser en omsetningsterskel som det mest hensiktsmessige kriteriet.

Når det gjelder konkursimmunitet mener arbeidsgruppen at det ikke er nødvendig å innføre spesielle tiltak, under forutsetning av at markedsaktørprinsippet etterleves, der dette følger av reglene om offentlig støtte.

Et flertall i arbeidsgruppen foreslår at det som et ytterligere tiltak for å sikre like konkurransevilkår, innføres et helt generelt markedsaktørprinsipp. Hva som ligger i arbeidsgruppens forslag på dette punkt, er noe uklart. Arbeidsgruppen har ikke beskrevet nærmere hvordan prinsippet skal innføres. Det fremstår imidlertid som et krav om at et slikt markedsaktørprinsipp skal gjelde utover det som følger av regelverket for offentlig støtte etter EØS-avtalen. Det vil si at prinsippet også vil gjelde selv om de øvrige vilkår for ulovlig støtte etter EØS-avtalens art 61(1) ikke er oppfylt, f.eks. selv om støtten ville vært lovlig fordi den ikke ville virkekonkurransevridende eller påvirke samhandelen mellom EØS-landene.

Et flertall foreslår også en nasjonal tilsynsordning. Et mindretall foreslår å etablere en plikt til å skille ut økonomisk aktivitet i egne selskaper som kan gå konkurs. Arbeidsgruppen peker imidlertid på at en plikt til utskilling ikke følger av EØS-avtalens regler om offentlig støtte.

Hva KS mener

Hovedstyret i KS er enig med arbeidsgruppens flertall i at det er nødvendig å innføre plikt til regnskapsmessig skille og skatteplikt for EØS-rettslig aktivitet for å overholde regelverket om offentlig støtte. Forutsetningen er at det innføres en nedre grense for når slike tiltak skal gjelde, eventuelt også at det avgrenses mot aktiviteter som er ønskelig av sektorpolitiske grunner.

KS går i mot å innføre tiltak som går lenger enn det som er nødvendig for å overholde regelverket for offentlig støtte. KS går dermed i mot at det etableres en plikt til å skille ut økonomisk aktivitet i egne rettssubjekter. KS mener videre at det ikke bør etableres en plikt til å følge markedsaktørprinsippet for all økonomisk aktivitet ut over det som allerede følger av EØS-avtalen art. 61(1).

Generelt vil det, hvis tiltak innføres uten at det settes en nedre terskel, kunne ramme små aktiviteter. Det kan føre til at byrder og kostnader forbundet med tiltaket overstiger inntektene, med nedlegging av tilbudet som konsekvens. Dette kan for eksempel gjelde viktige tilbud i distriktkommuner, som for eksempel kinodrift og utleie av lokaler på kveldstid til priser som avspeiler at det er ledig kapasitet.

KS mener også at det ikke bør innføres nye og særnorske tilsynsordninger for overholdelse av støtteregelverket. Dersom det likevel innføres, må et slikt nasjonalt tilsynsorgan ikke gis ytterligere sanksjonsmyndighet enn det ESA har. Herunder mener KS at konkurransetilsynet ikke skal kunne pålegge tilbakebetaling til fordel for statskassen, eller gis myndighet til å pålegge omorganisering, utskilling eller andre tiltak.

Videre prosess

Hvilke tiltak som til syvende og sist blir iverksatt, vil bero på hva norske myndigheter blir enige med ESA om. Vi håper å kunne komme tilbake med nærmere informasjon i neste utgave av «På gang i EØS.»

Mer informasjon:

- KS' hovedstyres vedtak
<https://goo.gl/rGJ4QE>
- Rapport fra arbeidsgruppen som har utredet «Like konkurransevilkår for offentlige og private aktører»
<https://goo.gl/LHpjxy>
- Departementets høringsbrev
<https://goo.gl/JNFd5X>

Jostein Selle

Jostein.Selle@ks.no

941 53 534

Beatrice Dankertsen Hennyng

Beatrice.DankertsenHennyng@ks.no

928 41 251

3. ARBEIDSLIV

Den sosiale pilaren

Europakommisjonen la høsten 2017 frem sak om den sosiale pilaren som skal styrke det europeiske arbeidsmarkedet og velferdssystemet for fremtiden. Pilaren bygger på 20 prinsipper og rettigheter knyttet til like muligheter og tilgang til arbeidsmarkedet, rettferdige arbeidsvilkår, sosial trygghet og inkludering. EUs tiltak på arbeids- og sosialfeltet har det siste året og vil fremover bli knyttet til den sosiale pilaren. Det gjelder både regelverksendringer og andre tiltak for å fremme sosial- og sysselsettingspolitikk. Flere konkrete forslag er omtalt under.

Ved utvikling og endring av EU-regler og andre tiltak på sosial- og arbeidslivsfeltet, vil det være viktig for Norge at vi fortsatt kan videreføre den norske modellen med et klart trepartssamarbeid mellom staten og partene i arbeidslivet. Modellen er avgjørende for den økonomiske utviklingen, lønnsdannelsen og sysselsettingen i Norge.

Bedre balanse mellom arbeid og familieliv

Knyttet til den sosial pilaren, fremmet Europakommisjonen våren 2017 flere tiltak som skal bidra til bedre balanse mellom arbeid og familieliv. Europakommisjonens initiativ har som mål:

- Å bedre mulighetene for å kombinere arbeidsliv med familie- og øvrige omsorgsforpliktelser gjennom permisjons- og fleksible arbeidsordninger.
- Å øke uttaket av familierelaterte omsorgspermisjoner og stimulere til fleksible arbeidsordninger blant menn.
- Å fremme like muligheter for kvinner og menn.

Forslagene, som både er lovgivningstiltak og andre initiativer, gjelder særlig rett til foreldrepermisjon og ferdrekvote, samt omsorgspermisjon for å ta seg av alvorlig syke nærstående. Norske regler på området dekker eller går lengre enn det som er foreslått av Kommisjonen.

Forslag til nytt direktiv om åpenhet og forutsigbarhet i arbeidsforhold

I desember 2017 fremmet Kommisjonen forslag til nytt direktiv som eventuelt skal erstatte direktivet fra 1991 om krav til skriftlig arbeidsavtale m.m.

Forslaget omfatter mer inngripende regulering enn det tidligere direktivet, blant annet om adgang til biarbeid, minimums-forutsigelighet i arbeidet/arbeidstid, overgang til annet arbeid, rett til gratis utdanning hvor arbeidsgiver pålegges å tilby utdannelsen. Arbeidstakerbergrepet blir også forsøkt klargjort i direktivforslaget.

Direktivet har vært på høring i EU og i Norge via Arbeids- og sosialdepartementet. Norske og europeiske arbeidsgiverorganisasjoner har vært tydelige på at eventuelle minimumsrettigheter ikke må gå så langt at det binder den frie forhandlingsretten som gjør det mulig å ha tariffavtaler som er tilpasset nasjonale og lokale forhold.

Felles europeisk arbeidsmarkedsbyrå

Europakommisjonen fremmet forslaget om et felles europeisk arbeidsmarkedsbyrå 13. mars 2018. Bakgrunnen for forslaget er at det felles europeiske regelverket vedrørende fri bevegelse av personer ikke anses å bli anvendt og håndhevet i tilstrekkelig grad. Det er i dag 17 millioner personer som bor eller arbeider i et annet europeisk land enn hjemlandet. Antallet er fordoblet det siste tiåret. Kommisjonen har det siste året arbeidet med tiltak for å redusere utfordringene som den økte arbeidsmigrasjonen har medført, innenfor rammene av den såkalte Sosiale pilaren (se over). Europakommisjonen mener at for å fremme og bevare den frie bevegelsen av arbeidstakere i EU (og EØS-området), er det behov for klare og rettfærdige regler som kan håndheves.

Et felles europeisk arbeidsmarkedsbyrå vil kunne støtte medlemslandene i saker som angår grensekryssende mobilitet, som fri bevegelse av arbeidstakere, utstasjonering av arbeidstakere, koordinering av

Towards a European Pillar of Social Rights

trygdeordninger, og samarbeidet mellom landene for å takle svart arbeid.

Etableringen av the European Labor Authority har til hensikt å takle tre utfordringer:

1. At individer og virksomheter trenger tilgang til pålitelig informasjon og praktiske tjenester for å lette arbeidsmobilitet, inkludert informasjon om muligheter, regelverk, rettigheter og plikter på tvers av landegrensene;
2. Behovet for å bedre samarbeidet mellom nasjonale myndigheter er større enn før. Nasjonale myndigheter trenger de rette verktøyene for å dele informasjon, utvikle rutiner for daglig samarbeid, utføre felles og koordinerte inspeksjoner.
3. Løse eventuelle grensekryssende konflikter mellom myndigheter eller grenseoverskridende arbeidsmarkedsforstyrrelser, på en rask og effektiv måte.

Forslaget har fått litt blandet mottakelse i EU-landene. Enkelte land mener en del av de forhold byrået skal følge opp er nasjonale anliggender, og ikke bør reguleres på EU-nivå. ”Europakommisjonen har sagt at byrået ikke vil ha noen myndighet overfor medlemsstatene eller føre tilsyn med tilsynene i medlemsstatene.”

Et eventuelt europeisk arbeidsmarkedsbyrå vil mest sannsynlig være EØS-relevant, så KS vil følge arbeidet med direktivforslaget fremover.

Mer informasjon:

- Om den sosiale pilaren <https://goo.gl/7Ka9dh>
- CEEPs uttalelse om den sosiale pilaren, <https://goo.gl/Kvty38>
- Kommisjonens initiativ for regler knyttet til arbeids- og familieliv <https://goo.gl/VFKbaq>
- CEMR og EPSU retningslinjer for opprettelse av tiltaksplan for likestilling <https://goo.gl/deE10c>
- Kommisjonens omtale av forslaget om åpenhet og forutsigbarhet i arbeidsforhold <https://goo.gl/5kk3Pm>
- Faktaark om forslaget til EUs arbeidsmarkedsbyrå” <https://goo.gl/2iAmDe>
- Kommisjonens side om forslaget til et EUs arbeidsmarkedsbyrå <https://goo.gl/jp72T2>
- Omtale av forslaget om et EUs arbeidsmarkedsbyrå i Stortingets EØS/EU-nytt <https://goo.gl/HMWNTC>

Marit Tovsen

Marit.Tovsen@ks.no

900 94 754

Bente Stenberg-Nilsen

Bente.Stenberg-Nilsen@ks.no

911 17 804

4. MILJØ, KLIMA OG ENERGI

Regelverket for klimapolitikken klart

De viktigste EU-reglene som vil påvirke klimaarbeidet i kommunesektoren er nå klare

Dette gjelder først og fremst rammeverket for tiltak i ikke-kvotepliktig sektor, som omfatter utslipp fra transport, bygg, avfall, landbruk og noe industri. Med Norges innmeldte mål til Paris-avtalen om felles måloppnåelse med EU (forutsatt en avtale mellom Norge og EU om dette), vil rammeverket dermed også legge premissene for norsk kommunesektors klimaarbeid.

EU har et mål om å redusere utslippene i ikke-kvotepliktig sektor med 30 prosent innen 2030, målt mot nivået i 2005. Disse kuttene vil bli fordelt mellom medlemslandene (og Norge) ut fra en fordelingsnøkkel som i stor grad er basert på økonomiske faktorer, med krav om kutt varierende fra 40 til null prosent. Alt tyder på at Norge vil få et krav om kutt på 40 prosent av utslippene i ikke-kvotepliktig sektor.

Årlige måltall

Kuttene skal gjennomføres i perioden 2021-2030. Det vil ikke være tilstrekkelig for å nå målet i 2030. Norge vil få utslippstall for hvert av disse årene, som skal oppnås. Ved manglende oppnåelse gis det et tillegg på åtte prosent årlig. Måltallet kan oppnås både gjennom kutt i Norge og ved å finansiere tiltak i EU gjennom den såkalte innsatsfordelingsmekanismen (effort sharing regulation), forutsatt at medlemsland har slike tiltak å selge. For øvrig kan overopppfyllelse av årlige mål brukes til å dekke senere års forpliktelser.

Ifølge regjeringens klimastrategi, Meld. St. 41 (2016-2017), vil Norge gjennom klimasamarbeidet med EU ha et reelt behov for utslippskutt på 20-25 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i perioden 2021-2030. Regjeringen fastslår videre i meldingen at Norge vil gjøre bruk av EUs fleksibilitetsmekanismer. Samtidig peker regjeringen der på at målene skal nås «med hovedvekt på innenlandske

utslippsreduksjoner».

Dette vil kunne gi et betydelig behov for nye tiltak i Norge, først og fremst i transportsektoren. Som ansvarlig for arealbruk og for all kollektivtrafikk utenom tog, vil kommunesektoren derfor kunne være en nøkkelaktør i arbeidet med å nå målene i ikke-kvotepliktig sektor.

Norge forhandler

Norge er nå i forhandlinger med EU om hvordan den felles måloppnåelsen kan gjennomføres. Ett viktig uavklart punkt her er nye bestemmelser om bokføring av utslipp og opptak fra arealbruksendringer og skog. Disse bestemmelsene kan eventuelt gi ytterligere behov for utslippskutt i ikke-kvotepliktig sektor i Norge.

Mer informasjon:

- EUs pressemelding om byrdefordelingen
<https://goo.gl/mN8PHm>

Jørn Inge Dørum

Jorn.Inge.Dorum@ks.no

917 58 302

Klimatilpasning

EU-kommisjonen, representert ved DG Climate Action, er i gang med en evaluering av EU-strategien om klimatilpasning fra 2013. Det har vært utlyst høring i forbindelse med evalueringen som Rådet for kommuner og regioner i Europa (CEMR) deltok i. Her bidro KS med flere eksempler. Evalueringen er planlagt å være ferdig innen utgangen av 2018.

Klimatilpasningsstrategien bygger på hovedelementene i EUs hvitbok om klimatilpasning fra 2009. Hovedformålet med strategien var å bidra til et mer klimarobust Europa. Det innebærer å øke kapasiteten til å håndtere konsekvensene av klimaendringer og styrke koordineringen av arbeidet. Strategien hadde intensjon om å fremme medlemslandenes arbeid med klimatilpasning, bidra til bedre informerte beslutninger og fremme klimatilpasning i de mest utsatte sektorene. Strategien gir en kortfattet oversikt over klimaendringene i Europa, status for EUs arbeid med klimatilpasning og peker ut de viktigste arbeidsområdene framover.

Sammen med selve strategien ble det publisert tilhørende arbeidsdokumenter fra EU-kommisjonen om miljø, helse, kyst og hav, landbruk og infrastruktur. Videre ble det lagt fram retningslinjer for utvikling av tilpasningsstrategier og det ble orientert om hvordan klimatilpasning ivaretas i regionalpolitikken (cohesion policy, strukturfondene) og den felles landbrukspolitikken. Kommisjonen presenterte også en grønnbok om forsikringsbransjens rolle i arbeidet med klimatilpasning.

Et av formålene med strategien var å understøtte utviklingen av tilpasningsstrategier i EUs medlemsland, i tråd med landenes forpliktelse om å utarbeide slike strategier i henhold til FNs klimakonvensjon.

Selv om kunnskap om klimaendringer øker, er det fortsatt et stort arbeid å gjøre innen kompetanse og kapasitetsbygging, samt å skaffe finansiering for å iverksette tiltak på lokalt nivå.

I Norge er det to nasjonale nettverk som arbeider med kunnskaps- og kapasitetsbygging:

- **I front (2015-2019)**

Erfaringsutveksling, samarbeid og deling av kunnskap er målet for klimatilpassingsnettverket I front, som er et nettverk for de 13 største byene i Norge administrert og finansiert av Miljødirektoratet.

Som en integrert del av nettverket er det forskjellige team som arbeider med ulike utfordringer, det vil si naturbaserte løsninger for styring av flomvann; kostnadsanalyser ved bruk av flomveier for oversvømmelse, samt system og indikatorutvikling for lokal klimatilpassning.

Byene betraktes også som fyrtårn som deler kunnskap, erfaringer og eksempler til andre kommuner i deres region. Nettverket møtes 2 - 4 ganger i året.

- **Lokalt nettverk for naturfare og klimatilpassning (2017-2018)**

Dette landsomfattende nettverket for 21 kommuner drives av KS og finansieres av deltakerne.

Nettverket tilbys til kommuner som ønsker å øke kunnskapen om kommunens ansvar og mulige tiltak mot naturfare og klimatilpassning. Sentralt i arbeidet er forankring av risiko- og sårbarhetsanalyse og vurdering av naturfare som grunnlag for planlegging og utvikling innen hver kommune.

KS' tilretteleggere bruker metodiske tilnærminger til å etablere en arena for åpen refleksjon og erfaringsdeling. Nettverket møtes fem ganger i løpet av to år.

I tillegg finnes regionale læringsnettverk og samarbeidsfora flere fylker bl.a. i Østfold, Hordaland og Trøndelag.

Mer informasjon:

- Kommissjonens side om evalueringen:
<https://goo.gl/DYGJ9t>
- EUs sider om klimatilpassing
<https://goo.gl/Fhoyyb>
- KS sine sider om klimatilpassing
<https://goo.gl/rj2AmE>
- Miljødirektoratets sider Klimatilpassing.no
<https://goo.gl/KUupTm>

Ole Jørgen Grann

ole.jorgen.grann@ks.no

901 06 703

Mer lokal, og mer grenseoverskridende, energi

EUs ambisiøse energipakke går inn i en flerdimensjonal tautrekking. Kreftene er sterke i hver ende.

Norge har de siste månedene høylytt diskutert innholdet i den tredje energimarkedspakken, spesielt medlemskap i regulatororganisasjonen ACER (Agency for the Cooperation of Energy Regulators). I mellomtiden er beslutningstakerne i Brussel i full gang med å legge puslespillet i den fjerde energimarkedspakken, eller Vinterpakken som den er blitt omdøpt. Pakkens offisielle navn, Clean Energy for All Europeans, viser en klar retning: alle skal få tilgang til ren energi, til overkommelig pris. Parlamentet og det europeiske rådet behandlet disse mange tusen sidene med lovforslag gjennom hele 2017.

Ambisjonen er å utvikle og omforene et regelverk for et indre energimarked. Dette skjer gjennom en rekke lovttekster for hvordan energi skal produseres, transporteres og omsettes. Kommisjonens forslag har vært behandlet av både Rådet og Europaparlamentet. Nå blir Vinterpakken gjenstand for en forhandlingsprosess kalt «trilogien», hvor Kommisjonen, Rådet og Parlamentet skal enes om endelige lovttekster. Dette blir en tredimensjonal tautrekking, hvor ulike krefter, både nasjonale myndigheter og lobbyforeninger, vil forsøke å påvirke fremgangen. Spørsmålene som skal avklares er mange:

- Hva er egentlig «lokale energisamfunn»? Vinterpakken introduserer en helt ny aktør i energimarkedene: de lokale energisamfunnene. Lokale grupperinger, som til forveksling likner de norske kraftlagene, skal få rettigheter til å produsere, transportere og omsette egen energi. Mens kommisjonen foreslo vide friheter for lokale energisamfunn, er regelverket blitt foreslått klart innskrenket – spesielt i parlamentets behandling. Blant annet er det krav om at energisamfunnene må følge nasjonale konsesjonsregelverk, og betale sin

andel av nettet.

- Hvordan skal inntekter fra krafthandel brukes? Opprinnelig foreslo Kommisjonen at inntekter fra krafthandel over grensene skulle brukes på nye kabler. Parlamentet har moderert dette, og ønsker at landene skal kunne velge å bruke inntekter til å redusere nettleien for forbrukere, i tråd med det norske ønsket.
- Hvem skal lage regelverk? Kommisjonen foreslo å opprette et eget organ for operatører av distribusjonsnett, Distribution System Operators - DSO, som får en rolle i utviklingen av regelverket for nettet. Utfordringen er at land som Norge har mange små DSOer, mens i land som Frankrike er mer enn 90 prosent av markedet dominert av én aktør. Parlamentet ønsker en ordning som gjør at alle slike nettselskap får plass i organet, og at antall stemmer per selskap ikke er proporsjonalt med kundeantallet.
- Hvordan skal kraftsektoren avkarboniseres? Selv om fornybar energiutviklingen går raskt, mener mange at det trengs alternativ kraftproduksjon når sola ikke skinner og vinden ikke blåser, såkalt backup-kapasitet. Kommisjonen og parlamentet ønsker å legge strenge begrensninger på tillatte utslipp fra slike kraftverk. De foreslåtte begrensningene vil i praksis forby bygging av nye kullkraftverk. Det er ventet at kullkjemper som Polen vil sette seg kraftig på bakbeina for å stanse dette forslaget.

Som vi har sett i debatten om ACER, påvirkes Norge i høyeste grad av energiregelverket i EU. Derfor har KS Bedrift, som organiserer lokalt eide kraftverk over hele landet, engasjert seg i arbeidet med Vinterpakken. Dette gjøres gjennom CEEP, en interesse- og arbeidsgiverorganisasjon, hvor KS er medlem. Der bidrar KS Bedrift i utformingen av posisjonsnotater som deretter spilles inn til i EUs beslutningsprosess, og vi ser at både Parlamentet og Rådet har tatt mange av innspillene til følge. Eksempelvis var KS Bedrift skeptiske til Vinterpakkens innhold om lokale energisamfunn, og

presset på for et klarere definert rammeverk.

KS Bedrift støtter målsettingen om at alle europeere skal få tilgang til ren energi, til priser som settes i et fritt marked. KS Bedrift støtter også at Norge integreres i det europeiske markedet. Samtidig, som i eksempelet med nettstrukturen i Frankrike, ser vi at det er vanskelig å utforme et regelverk som passer for alle. Da er det viktig å passe på at Norge kommer best mulig ut når de ulike kreftene enes om et minste felles multiplum.

Mer informasjon:

- Regjeringens høringside for Vinterpakken, <https://goo.gl/v7rspv>
- KS Bedrift, om Vinterpakken <https://goo.gl/tmfAy5>

Audun Kolstad Wiig, KS Bedrift

audun.wiig@ks.no

416 18 207

EU's sirkulære økonomi møter norsk avfallspolitikk

EU er nå enige om et ambisiøst avfallsregelverk fram mot 2030 og 2035.

I sitt arbeidsprogram for 2018 lanserte EU-kommisjonen en ny plaststrategi som består av tre elementer:

- En egen plaststrategi innenfor politikkområdet ”sirkulær økonomi”
- Et rammeverk for å få sikre kretsløpstanken, f.eks. gode indikatorer så vi kan måle tiltak og resultater
- Implementering av regelverk, f.eks. at regelverk for avfall, kjemikalier og produkter henger sammen og trekker i samme retning

Det er også ventet at det fremmes forslag om reduksjon av engangspplast. Det bulgarske formannskapet planlegger å få denne saken behandlet innen juni 2018.

Det var i desember 2017, inne i den sjette triologforhandlingen mellom Rådet, EU-kommisjonen og EU-parlamentet, at partene fikk på plass en avtale som ble endelig godkjent av Rådet og Europaparlamentet på nyåret. Når endelig regelverk publiseres, blir det etter hvert også en del av EØS-lovverket som norsk kommunesektor må forholde seg til.

EU-kommisjonens opprinnelige forslag ble noe moderert under forhandlingene, men det ble likevel enighet om strenge krav til materialgjenvinning og deponering.

Den nye avtalen innebærer 55 % materialgjenvinning og gjenbruk av husholdningsavfall og lignende avfall («municipal waste») i 2025, 60 % i 2030 og 65 % i 2035.

Det betyr at vi i Norge må gjenvinne mer av avfallet. Dette vil kreve store investeringer i ettersorteringsanlegg og -teknologi, utvikling av kvalitetskriterier, velfungerende markeder for utsortert materiale og en vurdering av avfallsstrømmene.

Kommunesektoren har lenge etterspurt en tydeligere

Sirkulær økonomi

- er et prinsipp som har som mål at ressurser forblir i økonomien lengst mulig
- omfatter forretningsmodeller som fokuserer på økosystemer og sirkulære kretsløp heller enn lineære prosesser.
- EU har en ambisjon om at den sirkulære økonomien skal styrke EUs konkurransekraft, skape økonomisk vekst og nye arbeidsplasser
- Les mer på www.ks.no/avfall

og mer aktiv rolle fra nasjonale myndigheter og en tydeligere utpekning av hvilken retning Norge skal gå, når det kommer til avfallshåndtering og sirkulær økonomi. I februar behandlet Stortinget regjeringens stortingsmelding om avfall og sirkulær økonomi. Her ba Stortinget regjeringen bl.a. å utarbeide en nasjonal strategi for den sirkulære økonomien, og utrede forbedringer av avfallsstatistikken. KS og KS Bedrift har flere ganger understreket at dette kan gjøres bedre ved å samle avfallsstrømmene for husholdning og liknende avfall fra næringslivet, slik at både husholdningsavfallet og annet avfall fra f.eks. kommunens virksomheter, kan sees i sammenheng. Det mest konkrete stortingsvedtaket som kommunesektoren må forholde seg til, er kravet om utsortering og materialgjenvinning av plast og matavfall fra husholdninger og lignende avfall fra næringslivet. Stortinget har også bedt om mer ombruk på de kommunale gjenvinningsstasjonene, og at det utarbeides et regelverk for å sikre at gummigranulat fra eksisterende og nye kunstgressbaner samles opp, for å unngå plastforurensing til havet.

KS ønsker å motivere både norske og europeiske kommuner til innsats ved å vise handlingsrommet overfor fagfolk, politikere og andre beslutningstakere

både lokalt og regionalt. På oppdrag fra KS har Rambøll derfor gjennomført et FoU-prosjekt som har tydeliggjort kommunesektorens potensiale til å bruke den nye avfallspolitikken og sirkulær økonomi som drivkraft i samfunnsutviklingen og for å nå klimamålene i Parisavtalen.

Prosjektet har kartlagt eksisterende case og beste praksis og er tilgjengelig på KS sine nettsider. www.ks.no/avfall

Mer informasjon:

- Rapporten til Hege Rooth Olbergsveen, Norges miljøråd i Brussel, på EU-delegasjonens nettsider: <https://goo.gl/g6FYKb>
- KS Bedrift om plaststrategien <https://goo.gl/KatJkG>
- KS om ny avfallsmelding: <https://goo.gl/RZRfWZ>
- KS Bedrift om ny avfallsmelding <https://goo.gl/mcT5Fk>
- KS sine nettsider om avfall og sirkulær økonomi: www.ks.no/avfall

Stig Bang-Andersen

sba@ks.no

450 00 910

Marianne Haugland, KS Bedrift

Marianne.Haugland@ks.no

971 78 817

Foto: European Union

5.

TRANSPORT

Rettferdig konkurranse og overgang til lavutslippssamfunnet

Klimavennlig utvikling av det transeuropeiske transportnettverket er på agendaen for å imøtekomme både transportveksten og kravene til reduserte klimautslipp i årene som kommer. Prioriteringene for utviklingen av transportsystemet fremgår av særprogrammet Smart, green and integrated transport 2018-2020 som har som mål å utvikle det europeiske transportsystemet som pålitelig, ressurseffektivt, miljøvennlig og sikkert.

Arbeidet med Europakommisjonens mobilitetspakke Europe on the Move er godt i gang. Pakken består av et omfattende sett med tiltak som skal gjøre veitrafikken tryggere, og sikre at transportsektoren forblir konkurransedyktig i overgangen til bruk av ren energi og digitalisering. Veitransport står for om lag 50 prosent av den totale transportaktiviteten i EU. Gjennom pakken ønsker EU blant annet å klargjøre, forenkle og legge til rette for effektiv kontroll av transportformen, herunder

temaene problemer med postbokselskaper, kabotasje, kjøre- og hviletid, og smarte fartsskrivere. Dette er et viktig arbeid som vil legge til rette for likere konkurransevilkår mellom transportalternativene, noe som sjøtransporten vil tjene på.

Et av forslagene i mobilitetspakken er overgang til et digitalt avstandsbasert system, også kjent som veipricing. Forslaget legger til grunn at avgiftsnivået for veitransport i større grad skal baseres på prinsippene om at «forurensere skal betale» og «brukerbetaling». Det viser seg imidlertid at det er utfordrende å komme frem til en løsning som medlemslandene kan enes om, herunder diskuteres det hvordan et nytt system skal kunne settes opp og om inntektene skal øremerkes transportinfrastruktur. Transportkommissær Violeta Bulc sier hun vil fortsette å jobbe for et avstandsbasert system, men «med riktig grad av fleksibilitet».

Sjøtransport betaler broparten av sine

infrastrukturkostnader. Når lastebilen nå i større grad skal betale, vil det bidra til likere rammevilkår.

Europakommisjonen fremla i oktober 2017 det siste arbeidsprogrammet til forsknings- og innovasjonsprogrammet «Horisont 2020». Programmet skal blant annet støtte opp under målet om at europeisk transportindustri fortsatt skal inneha en global lederrolle i utviklingen av fremtidens transportteknologi og -løsninger. Ny teknologi åpner også opp for at båter kan konkurrere med lastebiler på kortere strekninger. Den autonome båten Yara Birkeland anslås å kunne fjerne 40.000 lastebiler årlig fra veien på strekningen mellom Porsgrunn og Larvik. Flere lignende prosjekter er under utvikling, og gir nye spennende løsninger for fremføring av gods. Dette viser også hvor viktig forskning og utvikling er for å utvikle gode transportløsninger.

Sjøtransporten blir viktigere i årene som kommer, både for å imøtekomme transportvekst og klimautfordringer. EU ser ut til å ta grep som vil styrke sjøtransporten. Som havneiere har kommunene en viktig rolle i å legge til rette for denne utviklingen, slik at mer gods går på båt og mindre går på bil. Regionalt folkevalgt nivå får fra 2020 også en rolle å spille her. I forbindelse med regionreformen er det foreslått å overføre ansvaret for statlige fiskerihavner til fylkeskommunene, hovedsakelig infrastruktur knyttet til fiskerihavner, som for eksempel moloer og kaianlegg.

Mer informasjon:

- Europe on the move
<https://goo.gl/LtTMp5>
- Smart, green and integrated transport
<https://goo.gl/rjCH5J>

Kjell-Olav Gammelsæter, KS Bedrift

Kjell-Olav.Gammelsater@ks.no

413 05 221

Bernt Christoffer Aaby, KS Bedrift

bernt.aaby@ksbedrift.no

930 24 060

6. DIGITALISERING

Det digitale indre marked

Realiseringen av det digitale indre marked (DSM) har vært en av kommisjonens ti politiske prioriteringer siden 2015. Kommisjonen har lagt frem 35 ulike lovforslag og politiske initiativ siden 2015, knyttet til målene i strategien for DSM. Strategien er bygd på tre pilarer:

- **Tilgjengelighet:** Bedre tilgjengelighet for innbyggere og næringsliv på digitale varer og tjenester på tvers av Europa
- **Miljø:** Legge til rette for at digitale nettverk og innovative tjenester skal blomstre
- **Økonomi og samfunn:** Maksimere vekstpotensialet til den digitale økonomien

Flere av initiativene retter seg også mot offentlig sektor, selv om fokuset er å realisere et digitalt indre marked. Blant milepælene til DSM er fjerningen av roaming-avgiftene i EU, opphør av geoblokking av mediainnhold i EU, nye personvernregler og en egen lov for nettverkssikkerhet. For kommunal sektor i Norge,

er det særlig det nye personvernregelverket som har fått betydning.

I 2017 ble det gjennomført en midtveisevaluering av DSM. I oppsummeringen av denne signaliserte kommisjonen at den fremover vil legge frem forslag knyttet til bl.a. dataøkonomien, nettverkssikkerhet og online-plattformer.

Handlingsplan for e-forvaltning 2016-2020

Som en del av arbeidet med det digitale indre marked, har kommisjonen lagt frem en egen handlingsplan for offentlig sektor i EU. Handlingsplanen skal bidra til å modernisere offentlig administrasjon, oppnå et digitalt indre marked og en tettere dialog med innbyggere og næringsliv for å levere tjenester av høy kvalitet. Handlingsplanen støtter koordineringen og samarbeidet på europeisk nivå.

Det er i hovedsak opp til medlemslandene å gjennomføre tiltak for å oppnå målene i handlingsplanen, men det vil være mulig å få støtte fra EU-programmene.

Tallindeklarasjonen

Alle medlemsland i EØS og EU, signerte en uttalelse om e-forvaltning høsten 2017. Dette skjedde under et ministermøte i Tallinn, derav navnet Tallindeklarasjonen. Uttalelsen trekker frem noen grunnleggende prinsipper for digitaliseringen av offentlig forvaltning frem mot 2023:

- digitalt førstevalg, inkludering og tilgjengelighet
- kun be om data fra brukerne én gang
- pålitelighet og sikkerhet
- åpenhet og transparens
- interoperabilitet som standard

I følge uttalelsen, skal det årlig gjøres opp status for hva medlemslandene har gjort for å etterleve prinsippene.

Personvernforordningen trer i kraft

GDPR står for «General Data Protection Regulation», og vil erstatte EUs personverndirektiv fra 1995, som den norske personopplysningsloven fra 2001 bygger på.

Forordningen vil oppheve og erstatte personverndirektivet når den trer i kraft i EU den 25. mai 2018. Mer informasjon om veiledninger og videre ressurser om personvernforordningen finnes på KS' nettsider: <https://goo.gl/nUXRmW>

Mer informasjon:

- EUs sider om det digitale indre marked
<https://goo.gl/sujpGA>
- EUs handlingsplan for e-forvaltning
<https://goo.gl/dpQLd7>
- EU om Tallindeklarasjonen
<https://goo.gl/x8MxkN>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementets sider om Tallindeklarasjonen
<https://goo.gl/B6YRRN>
- KS nettsider om personvernforordningen
<https://goo.gl/nUXRmW>

Hallvard Hoen

Hallvard.Hoen@ks.no

916 43 458

7.

UTDANNING OG KOMPETANSE

Mye samarbeid om utdanning mellom EU-landene

Utdanning er et område som ikke er rettslig regulert i EU, men hvor det skjer et omfattende samarbeid mellom medlemslandene. EUs politikk på utdanningsområdet er utformet for å støtte nasjonale tiltak og fokusere på felles utfordringer.

På bakgrunn av voksende utfordringer som populisme, diskriminering og radikaliserings, som utgjør alvorlige trusler mot demokratiske verdier, har EU nå foreslått å satse mer på utdanningsområdet. Høy kvalitet og inkluderende utdanning løftes fram som vesentlig, men ikke minst å promotere kompetanser som kritisk tenkning og dypere forståelse for våre felles verdier:

As President Juncker emphasised in his 2017 State of the Union address 'Europe is more than just a single market. More than money, more than the euro. It was always about values.. As stated in Article 2 of the Treaty on European Union, 'The Union is founded on the values of respect for human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law and respect for human rights, including the rights of persons belonging to minorities. These values are common to the Member States in a society in which pluralism, non-discrimination, tolerance, justice,

solidarity and equality between women and men prevail'.

Det er vedtatt et felles strategisk rammeverk for samarbeidet på utdanningsområdet, kalt Education and Training 2020 (ET 2020). Dette fungerer som et forum for utveksling av beste praksis, gjensidig læring, innsamling og formidling av informasjon og kunnskap om hva som fungerer, i tillegg til rådgivning og støtte til utvikling og omlegging av politikk. Norge deltar i dette samarbeidet på utdanningsfeltet.

Erasmus+ finansierer tiltak og innovative prosjekter som fremmer læring på alle utdanningsnivåer og aldergrupper.

De nye initiativene fra EU skal fortsatt bygge på rammeverket i ET 2020, og særlig Erasmus + vil få et styrket fokus på hvordan bygge og utvikle forståelse for våre felles verdier i Europa. EU har vedtatt en anbefaling for utdanning og vil utvikle hjelpemidler for landene til å ta dette i bruk, men det er fortsatt opp til landene om de vil bruke mulighetene som ligger i Erasmus + og andre tiltak. Dette gjelder også Norge.

EUs anbefaling:

A. Medlemslandene skal fremme felles verdier, samt

1. Medborgerskap for å utvikle tolerante og demokratiske holdninger.
2. Krittisk tenkning og grunnleggende digitale ferdigheter, herunder digital dømmekraft må styrkes.
3. Det må utvikles strukturer slik at elever, foreldre, lærere og lokalsamfunn aktivt kan delta i skoleutvikling.
4. Unges aktive demokratiske engasjement må støttes og tilrettelegges for.

B. Bestemmelser for inkluderende utdanning

1. Alle elever skal inkluderes helt fra tidlig alder.
2. Elever skal få nødvendig tilrettelegging som oppfyller deres behov, dette kan være på bakgrunn av sosio-økonomiske forhold, migrasjon, spesialpedagogikk eller spesielle evner.
3. Legge til rette for gode overganger mellom ulike utdanningsnivåer og oppfylle bestemmelsen om karriereveiledning.

C. Fremme en europeisk dimensjon for undervisning

1. Oppmuntre til en forståelse av europeisk kontekst, felles arv og oppmerksomhet om mangfold i Europa.
  2. Fremme forståelse for EUs opprinnelse og funksjon
  3. Deltakelse fra studenter og lærere i e-twinning nettverk og i mobilitet på tvers av landegrensener.
- Gjennomføre prosjekter som fører til direkte kontakt mellom unge mennesker som øker oppmerksomheten om EU i utdanningsinstitusjoner.

Foto – European Union

D. Støtte lærere og undervisning

1. Gjøre lærere i stand til å fremme felles verdier og inkluderende utdanning gjennom å utvikle mål som styrker læreres, skolelederes og akademikers formidling av felles verdier og til å fremme medborgerskap.
2. Fremme utveksling og kollegaveiledning, og annen veiledning for lærere og akademikere.

E. Implementere mål

1. Revidere eksisterende politikk og praksis opp mot anbefalingene over.
2. Identifisere gap og oppfordre til offentlig engasjement, dialog og deltakelse, samt datainnsamling for å forbedre kunnskapsbasert politikk på utdanningsområdet.
3. Fortsatt jobbe gjennom EU strategiske rammeverk gjennom peer-learning og utveksling av god praksis.
4. Bruke EUs instrumenter effektivt, f. eks. Erasmus +, European Structural and Investment Funds, Creative Europe, Europe for Citizens, Horizon 2020.

Det er tett samarbeid både i Europa og i OECD om hvordan man skal møte framtidens utfordringer. Norge er godt i gang med å iverksette anbefalingen fra EU, ikke nødvendigvis fordi dette er en anbefaling, men fordi globaliseringen fører til høyere grad av dialog mellom landene, slik at vi sammen finner fram til både en forståelse av utfordringsbildet, men også til hva som kan være løsninger på utfordringene. Se også OECDs forslag til et rammeverk for læring: www.oecd.org/education/2030

I Norge er nye læreplaner på vei. Det er utviklet en ny overordnet del av læreplanverket som styrker verdigrunnlaget og som beskriver prinsipper som skal bidra til at verdiene gjennomsyrrer skolehverdagen og

arbeidet med skolefagene. Verdigrunnlaget bygger i stor grad på menneskerettighetene, formålsparagrafen i Opplæringsloven og kan gjenkjennes i Europas verdigrunnlag, men skaperglede og lærelyst er framhevet i norsk sammenheng. Kritisk tenkning og dybdelæring er føringer som beskrives i prinsippene.

De nye læreplanene skal innarbeide tre prioriterte temaer som skal prioriteres og jobbes med på tvers av fag:

- Demokrati og medborgerskap
- Bærekraftig utvikling
- Folkehelse og livsmestring

Mer informasjon:

- Europakommisjonens sider om Education 2020, <http://goo.gl/BTSv88>
- Partenes forpliktelse om Den europeiske lærlingeliansen, <http://goo.gl/g6EW5R>
- OECD om global kompetanse, <https://goo.gl/oCrtN8>
- EUs kompetansepolitikk, <https://goo.gl/gVH6Af>
- EUs rammeverk for nøkkelkompetanser, <https://goo.gl/Q4m7mi>

Marianne Lindheim

Marianne.Lindheim@ks.no

906 08 912

Kompetanseutvikling gjennom Erasmus+

Erasmus+ er EUs program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett. Med et budsjett på 14,7 milliarder euro for perioden 2014-2020, er programmet verdens største av sin art. Norge er programland og norske aktører kan delta i Erasmus+ på lik linje med aktører fra EUs medlemsland.

I 2014 integrerte EU tidligere programmer for utdanning, ungdom og idrett, i ett program: Erasmus+. Erasmus+ støtter mobilitet både i og utenfor Europa blant elever, studenter, nyutdannede og ansatte ved utdannings- og opplæringsinstitusjoner. I tillegg er det mulig å søke om aktiviteter som fremmer institusjonelt samarbeid, som for eksempel strategiske partnerskap, kunnskapsallianser og kapasitetsbyggingsprosjekter.

Programmet bygger på prioriteringene i EUs 10-årige strategi for vekst og sysselsetting, Europa 2020, og skal bidra til at flere unge, gjennom studier og opplæring i andre land, opparbeider seg den kompetansen det faktisk er behov for. Erasmus+ skal fremme kvalitet i undervisning og opplæring, innovasjon og koblingen mellom utdanning og arbeidsliv.

I 2017 fikk nærmere 200 prosjekter fra Norge støtte gjennom Erasmus+. Disse utgjør en total tildeling på drøyt 192 millioner kroner.

Hvem kan søke?

Kommuner og fylkeskommuner (også i egenskap av barnehager, skoler, voksenopplæring, videregående skoler og fag- og yrkesopplæringen), ungdom og de som jobber med ungdom, idrettslag og høyere utdanningsinstitusjoner, er noen av aktørene som kan søke Erasmus+.

Verdien av deltakelse i Erasmus+ for kommunesektoren i Norge NIBR-rapporten EU-programmer – deltakelse og nytte for kommunesektoren, som ble utarbeidet på oppdrag fra KS i 2015, viser hvordan internasjonal prosjektdeltakelse og resultater er relatert til kompetanseheving i egen organisasjon. På individnivå

gir prosjektene faglig påfyll, inspirasjon, nye ideer og selvbekreftelse. I tillegg gir deltakelse internasjonale kontakter og nettverk, som ofte består etter at prosjektperioden er over.

Senter for Internasjonalisering av Utdanning (SIU) har en egen prosjektkatalog på sine hjemmesider www.siu.no, hvor man kan finne informasjon om andres erfaringer med deltakelse i Erasmus+ og andre programmer for internasjonalisering av utdanning.

Eksempler på dette er Telemark fylkeskommune, som i 2017 startet et Erasmus+ mobilitetsprosjekt blant ansatte i videregående skole for å bedre elevenes matematikkompetanse. Hver skole har valgt ut sentrale ressurspersoner som skal være frontkjempere for å styrke matematikkundervisningen og få redusert frafall og bedre elevenes resultater. Prosjektet skal bidra til en fornyelse av pedagogikk og didaktikk både lokalt på den enkelte skole, men også ved alle de videregående skolene i Telemark.

Et annet eksempel er Hordaland fylkeskommune, som er i gang med et prosjekt som satser på bærekraftig utvikling av bysentre i samarbeid med yrkesfagopplæringen. Prosjektideen bygger på anerkjennelsen av at yrkesfagopplæringen sjeldent eller aldri blir invitert til den lokale planleggingsprosessen for å skape bysentre, til tross for at skolene er lokalisert i disse sentrene og sitter på viktig lokal kompetanse og fremtidig lokal arbeidskraft. Hordaland samarbeider med fem europeiske regioner for deling av beste praksis og sammenlikning av forskjeller, utfordringer og løsninger. Partnerne samarbeider også om å identifisere og utvikle nye ideer og tilnærminger.

KS' arbeid med Erasmus+

KS' Brusselkontor kan bidra med å arrangere studieturer.. Dersom din kommune eller fylkeskommune planlegger et Erasmus+ prosjekt, kan et slikt deltakelse være en gylden mulighet til å lære mer om mulighetene i programmet, bygge nettverk og møte potensielle samarbeidspartnere

til ditt prosjekt. Du kan også ta kontakt med ditt regionskontor i Brussel dersom du ønsker hospitering eller bistand til tilrettelegging for deltakelse i europeiske samarbeidsprosjekter som Erasmus+.

Erasmus+ etter 2020

I disse dager jobber EU-kommisjonen aktivt med å få klart forslaget til neste rammeprogram for utdanning med oppstart i 2021. Målet er å kunne presentere forslaget før sommeren. Medlemslandene understreker viktigheten av at kommende rammeprogram understøtter prinsippet om livslang læring, øker muligheten for fleksible læringsveier og gir tilgang til flere virkemidler som forhindrer utenforskap blant utsatte grupper. Mulighetene som ligger i nye digitale innovasjoner kan også være med på å forme det fremtidige programmet, bl.a. ved å støtte nye metoder som blander læring og virtuelt samarbeid, med sikte på å utvide mulighetene for spesielt utsatte og ikke-mobile elever.

Som et EØS EFTA-land med 25 års deltakelse i det europeiske programmet for utdanning, har Norge en sterk interesse i å bidra til prosessen som fører fram til neste program. I Kunnskapsdepartementets offisielle innspill til Kommisjonen understrekes bl.a. behovet for å videreføre den eksisterende programstrukturen, med fokus på desentraliserte tiltak. Norge har også foreslått at det neste programmet åpner for mobilitet for alle elever i videregående skole, med mål om at dette vil føre til økt studentmobilitet i høyere utdanning og forbedrede språkkunnskaper.

Kontaktpunkter for Erasmus+ i Norge

Norske prosjekt koordinatorene kan søke direkte til nasjonale kontaktpunkt om støtte. Det er Senter for internasjonalisering i utdanning (SIU) som er nasjonalt kontaktpunkt for utdannings-, opplærings- og idrettsdelen av Erasmus+. Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet er nasjonalt kontaktpunkt for Aktiv Ungdom, som er ungdomsdelen av Erasmus+. Aktiv Ungdom støtter prosjekter med ungdom (13-30 år), og med dem som

jobber med ungdom. Det gis støtte til eksempelvis ungdomsutveksling, ungdomspolitiske møter og kurs, frivillig arbeid og kurs for ungdomsarbeidere.

Statistikkoversikt for internasjonalisering av utdanning

SIU har nylig lansert en nettbasert statistikkoversikt hvor du bl.a. kan finne nøkkeltall for din kommunes/ fylkeskommunes deltakelse i internasjonale utdanningsprosjekter. Her kan man også sammenlikne sin egen organisasjon med andre institusjoner og land. Oversikten finner du her: <https://statistikk.siu.no>

Mer informasjon:

- Kommissjonens nettsider om Erasmus+ <https://goo.gl/iSih6k>
- SIUs sider om Erasmus+ <https://goo.gl/y1ARHz>
- SIUs prosjektbank, <https://goo.gl/oGocyE>
- Aktiv ungdom, <https://goo.gl/rHcTdm>
- NIBR-rapporten «EU-programmer – deltakelse og nytte for kommunesektoren», <http://goo.gl/SbP4HV>
- Rapport om fylkeskommunenes europeiske arbeid, <https://goo.gl/KP9iHo>
- Regjeringens strategiske mål for utdanningssamarbeid i Erasmus+ <https://goo.gl/s7oBiU>

Thea Forsberg

Thea.forsberg@ks.no

950 17 177

EU's ungdomsstrategi – nye virkemidler

EU er i gang med å lage en ny ungdomsstrategi for perioden 2019 - 2024. Den nåværende strategien, 2010-2018, har hatt følgende hovedmålsettinger:

- Å tilrettelegge for like muligheter for unge i utdanning og på arbeidsmarkedet.
- Å oppmuntre unge til aktiv samfunnsdeltakelse

En ekstern evaluering av den nåværende strategien for perioden 2010-2014, har undersøkt hvilken merverdi strategien har hatt for unge mennesker og for nasjonal ungdomspolitik. De har også sett på de såkalte instrumentene som den strukturerte dialogen, læring over landegrenser (peer-learning), EU's støttetiltak og ungdomsforskning. Det ble konkludert med at strategien har hatt en betydning for den nasjonale ungdomspolitikken. Den strukturerte dialogen og læring over landegrenser har vært mest virkningsfull.

Lytteår

2017 har vært et såkalt «lytteår» der Kommisjonen har innhentet innspill til den nye strategien. På et arrangement i den europeiske ungdomsuken i mai 2017 inviterte Kommisjonen ungdom, ungdomsorganisasjoner, nasjonale kontorer og departement til å formulere ideer og forventninger til hvordan et samarbeid rundt ungdomspolitik kunne se ut fra 2019.

Arrangementet startet med kommissær Tibor Navracixs beskrivelse av utfordringene. 6,6 millioner ungdommer var fremdeles uten arbeid, utdanning eller utdanningstilbud. Navracixs fremholdt at det er nødvendig med en sektorovergripenede ungdomspolitik for å møte utfordringene.

Deltakernes tilbakemelding til Kommisjonen dreide seg i hovedsak om at EU's ungdomspolitik må utvikle bedre og mer koordinerte tiltak for å få ned arbeidsledigheten. Deltakerne påpekte også de svake forbindelsene mellom ikke-formell og formell utdanning. Såkalt marginalisert

ungdom må involveres når politikken utformes, og ungdoms deltakelse i det sivile samfunn må generelt styrkes.

Flere ønsket at kommunene skulle involverer seg sterkere i den kommende strategien, og også bli bedre til å dele god praksis med hverandre når de har utviklet gode måter å møte ungdom på i førstelinjen.

I tillegg til dette arrangementet har kommisjonen i lytteåret innhentet synspunkter blant annet gjennom fokusgruppemøter, den strukturerte dialogen, gjennom Europabarometerets survey rettet mot ungdom. Medlemslandene har blitt konsultert i ulike fora. Du kan lese om Norges innspill til ny strategi her: www.norcore.eu/publications Kommisjonen utarbeider nå en strategi basert på innspill og evalueringer.

Veikart

Kommisjonen signaliserer i et veikart at den nye strategien vil ha fokus på det som kan mobilisere og støtte opp under unges egne krefter, og styrke deres demokratideltakelse, både på EU-nivå og på lokalt nivå. Kommunikasjon med ungdom gjennom digitale verktøy vil kunne være ett av verktøyene som kan bidra til dette. Ungdomsarbeid som støtter og styrker unge mennesker til å ta aktivt del i samfunnet, vil sannsynligvis bli en vesentlig del av strategien. Særlig sårbare unge vil kunne trenge ekstra støtte til å tro på egne krefter og bruke sine påvirkningsmuligheter.

Solidaritetskorps

Det europeiske solidaritetskorpsset (ECS) er et nytt virkemiddel som skal bidra til å nå målsettingen i strategien, ECS skal ta over for europeisk voluntærtjeneste (EVS), og vil bli et eget program utenfor Erasmus+. Solidaritetskorpsordningen skal tilrettelegge for at ungdom kan ta del i en rekke solidaritetsaktiviteter, enten som frivillig, som læring, eller som utplassert på en arbeidsplass (tråd med nasjonal lovgivning).

Til forskjell fra EVS kan deltakelse i solidaritetskorpsset gjøres både i eget og i et annet land. Det vil være mulig for grupper på minst fem personer å startet opp lokale solidaritetsprosjekt

Dette kan åpne for at unge som ikke ønsker eller har muligheter for å reise ut, kan delta i solidaritetsarbeid i eget land.

Midtveisevalueringen av Erasmus+ viser at ungdom med vanskelig bakgrunn profiterer mer på å delta i EUs ungdomsprogram enn annen ungdom, men de trenger støtte og tilrettelegging for å delta. For øvrig er det nå flere sårbare unge som deltar i Erasmus + enn i de foregående programmene. De utgjør nå 11, 5 % av det samlede antall deltakere i Erasmus+

I kommisjonens forslag var programmet begrenset til medlemslandene i EU, men åpent for at andre land kan delta gjennom bilaterale avtaler. Dette har nå EU-Parlamentet sagt seg enig i. Norge har arbeidet aktivt for å utvide det geografiske området og med å sikre norsk deltakelse i ESC Det var ventet at programmet skulle starte opp i 2018, men det er mulig dette blir forskjøvet da kommisjonen rettslige regulering av rammeverket for ordningen, foreløpig ikke er vedtatt.

Ungdomsstrategi og den sosiale pilaren

Det er ventet at ungdomsstrategien vil ta opp i seg noen av prinsippene fra den sosiale pilaren, som EU-kommisjonen la frem i november i fjor. Pilaren bygger på 20 prinsipper og rettigheter knyttet til like muligheter og tilgang til arbeidsmarkedet, rettferdige arbeidsvilkår, sosial trygghet, og inkludering.

Hanne Ingerslev

Hanne.Ingerslev@ks.no

916 46 067

EUs rolle

Ungdomspolitik er et nasjonalt ansvar. EUs ungdomsstrategi vil derfor være støttende og komplementær til medlemslandenes eget arbeid, og hovedsakelig bli implementert gjennom å informere, oppmuntre og trigge til politikktutforming og reformer på medlemstatsnivå. Nesten alle medlemslandene har i dag en nasjonal ungdomsstrategi som ligger tett opp til den europeiske.

Evalueringen av nåværende ungdomsstrategi for perioden 2010 til 2014 viser at strategien er relevant mht. å møte ungdoms behov, og få til konkrete forandringer på nasjonalt nivå. Det er imidlertid fortsatt rom for forbedringer når det gjelder å utvikle politikken i samarbeid med de unge selv.

Mer informasjon:

- Evaluering av ungdomsstrategien per juli 2017
<https://goo.gl/AuTHGC>
- Midtveisevaluering av Erasmus+
<https://goo.gl/7vpnSM>
- Omtale av midtveisevalueringen av Erasmus+ på SIUs nettsider
<https://goo.gl/JU03MR>

8.

ØKONOMI

Norsk økonomi påvirkes av utlandet – ikke minst av EØS-området

Norsk økonomi er svært åpen og eksporten utgjorde 35 prosent av BNP i 2017. Verdensøkonomien påvirker norsk økonomi gjennom mange kanaler. Etterspørselen i norske eksportmarkeder er viktig for eksporten og kostnadsutviklingen ute er viktig både for norsk eksport og import, og dermed aktivitetsutviklingen i Norge.

Etterspørselen på våre eksportmarkeder vil normalt henge nøye sammen med utviklingen i BNP (verdiskapingen) hos våre handelspartnere. EØS-området er en betydelig avtager av norsk eksport og utgjorde i fjor 2/3-deler av vareeksporten fra Fastlands-Norge. EU er naturligvis en helt dominerende del av EØS slik at det for norske eksportører er svært gunstig med en god aktivitetsutvikling i EU på kort sikt og over tid.

De enkelte EU-landenes økonomiske politikk er en faktor som i betydelig grad påvirker aktivitetsnivået i økonomien, og en optimal politikk krever koordinering. EU-landenes økonomi er meget sammenvevd. En ekspansiv innretning

av finanspolitikken i ett land vil ha en positiv virkning på aktiviteten i hele EU-området. Men mens de offentlige finanser forverres i landet som kjører ekspansivt, vil den isolert sett bedres i de andre landene. Svake offentlige finanser i enkeltland kan på sin side via ulike mekanismer, for eksempel gjennom finansmarkedene og motstandsdyktigheten mot negative konjunkturimpulser, få negative konsekvenser for hele unionen. En vellykket strukturpolitikk i enkeltland, som altså fører til høyere økonomiskvekst på lengre sikt, vil selvsagt også virke stimulerende på økonomien i hele området. Den økte underliggende veksten vil også danne grunnlag for en høyere kontingent til EU, og gjennom det ha en gunstig virkning på de andre landene. Koordinering burde også gjøres i skattepolitikken, slik at man i størst mulig grad unngår skattekonkurransen hvor landene i jakten på etablering av multinasjonal virksomhet kan presse skatteinntektene ned.

Siden 2012 har Det europeiske semester vært en viktig ramme rundt samordningen av den økonomiske politikken i EU. Det europeiske semester skal sørge for at en har kontinuerlig kontroll og sammenlignbare opplysninger om landenes budsjettplaner og tilgang til relevant statistikk om ulike økonomiske forhold. Et viktig tema er risiko/størrelsen på makroøkonomiske ubalanser, som kan medføre nedgangstider på et senere tidspunkt. Kommisjonen kommer med anbefalinger om den økonomiske politikken i euroområdet og etter hvert også til enkeltland.

- Verdensøkonomien påvirker norsk økonomi gjennom finansmarkedene:
Finanskrisen i 2008-2009 viste hvordan de internasjonale finansmarkedene var vevd sammen og hvordan nær stopp i kredittgivingen fikk store konsekvenser i nesten alle land.
- Valutakurser påvirker direkte både norsk inflasjon og den kostnadmessige konkurranseevnen og derigjennom aktiviteten i norsk økonomi.
- Avkastningen av statens pensjonsfond utland er svært viktig mht. i hvilken grad den offentlige pengebruken kan stimulere økonomien gjennom handlingsregelen.
- Rentenivået i utlandet og spesielt i euro-område, påvirker norske renter.

Velfungerende kredittmarkeder er avgjørende for moderne økonomier. Virksomheten til Finanstilsynet er ett av flere organer som skal sørge for det. Den internasjonalt sammenvevde strukturen fordrer et betydelig samarbeid over landegrensene. Tilsynssamarbeidet med EU/EØS er spesielt viktig, blant annet fordi EUs regelverk på finansområdet som regel blir norske regler. Samarbeidet innebærer at det norske finanstilsynet har mulighet til å påvirke justeringene av gamle og innføringen av nye EU-regler, slik at reglene kan bli mest mulig relevante for norsk økonomi. Finansinstitusjoner i EØS opererer i utstrakt grad på tvers av landegrensene. Det er derfor viktig med god samordning mellom nasjonale tilsyn både med den

enkelte finansinstitusjon og finansmarkedet som helhet.

Til tross for alle disse kanalene og den store graden av åpenhet i norsk økonomi, følger ikke norske konjunkturer alltid utviklingen i utlandet. Den norske oljevirkosomheten, er en viktig kilde til at norsk økonomi til tider kan være i ufase med våre handelspartnere. Nedturen i etterkant av oljeprisfallet 2014 bidro typisk til norsk konjunkturedgang. Aktivitetsveksten hos handelspartnere og i euro-området var da på klar vei opp, etter den langvarige nedgangen etter finanskrisen som norsk økonomi taklet langt bedre enn de fleste andre. Nå ser vi imidlertid ut til å være mer i fase. Aktiviteten i verdensøkonomien er på veg videre opp, og vil med det understøtte den forsiktige norske oppgangen som startet i fjor. Spesielt har veksten i euro-området tatt seg opp.

Bedring i realøkonomien innebærer at rentene vil komme opp. I USA har renteøkningene etter finanskrisen for lengst kommet godt i gang. Euro-rentene er mer i startgropene for økning, og det kan fremdeles ta litt tid før styringsrenta settes opp. Til tross for tre år med høy aktivitetsvekst, er situasjonen for euroområdet samlet fortsatt ganske svak. Arbeidsledigheten er således fremdeles svært høy, selv om den har kommet ned til under 9 prosent fra det rekordhøye nivået på over 12 prosent tidlig i 2013. I enkelte EU-land er imidlertid ledigheten helt på vårt lave nivå. Blant annet på denne bakgrunn ser Norges Bank for seg at de kommer til å øke styringsrenta gradvis med start rundt kommende årsskifte og at pengemarkedsrenta vil gå opp fra dagens knappe 1 prosent til om lag 2 prosent i løpet av 2020.

Rammevilkårne for kommuneøkonomien over tid bestemmes i en prosess hvor norsk politikk og avveininger konfronteres med et økonomisk handlingsrom framkommet av den underliggende veksten i norsk økonomi, størrelsen på statens pensjonsfond utland og rentenivået. På kort sikt vil aktivitetsnivået i norsk økonomi også påvirke kommunenes skatteinngang og også forhold på utgiftssiden. I et slikt tidsperspektiv kan konjunktursituasjonen i Norge også ha en kontraintuitiv virkning på stramheten i budsjettene

gjennom motkonjunkturiltak. I gode tider vil det ikke være noe behov for å stimulere økonomien, kanskje derimot behov for nedkjøling og vise versa. Kommunene kan spesielt i dårlige tider være en effektiv kanal for sentralmyndighetene til å stimulere økonomien gjennom økte kjøp av varer og tjenester. Disse forholdene innebærer at det som skjer i internasjonal økonomi generelt og i EU/EØS-området spesielt også er viktig for kommunene.

Torbjørn Eika

✉ Torbjorn.Eika@ks.no

☎ 906 95 408

9.

VERKTØY FOR UTVIKLING

Videreføring av EU-nettverk for kommuner og fylkeskommuner

Forsknings- og innovasjonsprogrammet Horisont 2020 åpner for Triple Helix i praksis. Horisont 2020 har bl.a. avsatt midler til å løse samfunnsoppgaver som er sentrale for norske kommuner. Aldring, energi, transportløsninger, inkluderende, innovative og sikre samfunn er alle samfunnsområder som er prioritert.

Norske myndigheter er opptatt av å øke returraten fra EUs forsknings- og innovasjonsprogrammer, og det legges stor vekt på å trekke offentlig sektor inn i forsknings- og innovasjonsprosjektene.

KS har siden 2015 deltatt i nettverket FINN-EU, som særlig jobber for å øke offentlig sektors deltakelse i Horisont 2020. Nettverket har nå fått klarsignal til videreføring for perioden 2018-2020. Nettverket består i denne perioden av KS, Forskningsinstituttene fellesarena og Universitets- og høyskolerådet.

- FINN-EU skal:
Bidra til økt mobilisering i egne medlemsmasser og

økt samarbeid mellom aktører fra offentlig sektor, forsknings- og innovasjonssektor (FoI) og næringsliv

- Gjennom mobilisering i sine respektive medlemsmasser, bidra til at det etableres nettverk for FoI-samarbeid som fra gang til gang involverer medlemmer fra minst to av de tre aktørgruppene

Tall fra Norges forskningsråd viser at deltakelsen fra norsk kommunal sektor er relativt omfattende så langt i Horisont 2020. Horisont 2020 går nå inn i andre halvdel av programperioden og KS er bl.a. opptatt av at det i større grad åpnes for prosjekter innen områder som helse/omsorg, smarte byer og digitalisering.

Siden oppstarten i 2015 har nettverket bidratt til en rekke arrangementer, blant annet i form av workshops og matchmaking. Nettverket har lagt opp til en rekke arrangementer for den kommende perioden. For 2018 er det for eksempel planlagt workshops om eHelse/velferdsteknologiske muligheter og Smarte byer og tettsteder. Det er også planlagt en samling med tema

sirkulær økonomi, som er en oppfølging av tidligere samlinger med dette temaet.

Hensikten med samlingene er å koble deltakere fra kommunal sektor med representanter for kunnskapsmiljøene og næringslivet. Denne formen for «matchmaking» kan resultere i etablering av nettverk, som igjen kan gi grunnlag for en søknad om prosjektstøtte i Horisont 2020.

Gjennom nettverket har KS bidratt til utarbeidelse av en eksempelsamling som viser nytten av deltakelse i EUs forsknings- og innovasjonsprogram, se under.

Forskningsrådet finansierer aktivitetene i FINN-EU med inntil kr 500 000 per år.

Mer informasjon:

- KS' nettsider om FINN-EU prosjektverksted, <https://goo.gl/MDDhoO>
- eksempelsamling, <https://goo.gl/OEkUio>
- Forskningsrådets sider om Horisont2020, <https://goo.gl/Kru9wG>

Jon Anders Drøpping

Jon.Anders.Dropping@ks.no

959 36 063

Urban Agenda – europeisk byutvikling

Urban Agenda ble opprettet med Amsterdampakten i 2016. Formålet med Urban Agenda er å bidra til å realisere og synliggjøre det fulle potensialet europeiske byer har, når det gjelder å løse store og viktige samfunnsutfordringer, for eksempel klimautfordringer, sosiale ulikheter, utfordringer knyttet til økonomisk vekst og sysselsetting, migrasjon og integrering m.m.

Urban Agenda retter seg inn mot tre pilarer, som beskrevet i Amsterdampakten:

- Bedre og mer effektiv regulering
- Bedre finansieringsmekanismer
- Bedre kunnskap

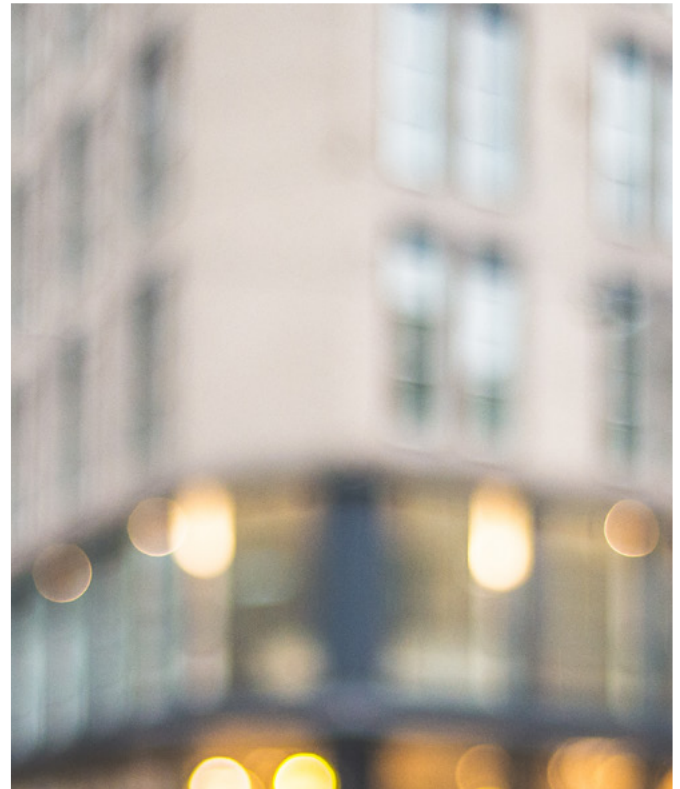
Urban Agenda bidrar til bedre regulering gjennom å være et forum for byene til å komme med innspill til endringer i gjeldende regelverk og forslag til utforming av nytt regelverk på områder som påvirker byene selv. Når det gjelder finansieringsmekanismer, vil Urban Agenda fungere på samme måten med å bidra til implementering og innspill til forbedringer. Samtidig vil de deltakende byene kunne utveksle gode erfaringer og gi hverandre råd om hvordan man best utnytter finansieringsmekanismer som allerede eksisterer, på en mest mulig effektiv måte til innovasjon og utvikling av bysamfunnet. På kunnskapsområdet er målet at byene kan bidra til å innhente ny informasjon og skape ny kunnskap gjennom samarbeid om forskning og utvikling, men ikke minst utveksle kunnskap, og spre best practice.

I Urban Agenda jobbes det gjennom brede tematiske partnerskap med treårige arbeidsperioder der både byer, land, Kommisjonen, ulike organisasjoner og eventuelt også EUs investeringsbank deltar. Det er opprettet en rekke slike tematiske partnerskap i tre faser: pilotpartnerskapene, eller Amsterdampartnerskapene, dreier seg om inkludering av flyktninger og migranter, boligpolitikk, luftkvalitet og urban fattigdom;

Bratislavapartnerskapene (opprettet under det Slovakiske presidentskapet i EU i 2016) dreier seg om kretsløpsøkonomi, digital overgang, jobber og ferdigheter, og urban mobilitet; den yngste generasjonen, eller de såkalte Maltapartnerskapene (opprettet under det maltesiske presidentskapet i EU i 2017) dreier seg om klimatilpasning, energitilpasning, innovative offentlige anskaffelser, og bærekraftig bruk av land og naturbaserte løsninger.

Norge deltar i Urban Agenda, og flere norske byer er allerede deltakere i partnerskap. Oslo kommune leder/koordinerer partnerskapet om kretsløpsøkonomi, Larvik kommune deltar i partnerskapet om innovative offentlige anskaffelser, Stavanger kommune deltar i partnerskapet om bærekraftig bruk av land og naturbaserte løsninger, og Trondheim kommune deltar i partnerskapet om klimatilpasning.

Partnerskapene utarbeider blant annet en ikke-bindende handlingsplan med konkrete forslag til bedre reguleringer, bedre finansieringsmekanismer, og bedre kunnskap. Disse handlingsplanene blir gjennomgått av Kommissjonen, og bidrar til at byenes synspunkter i større grad blir en del av politikkkutformingene i EU.

Mer informasjon:

- Urban Agenda for the EU, <https://goo.gl/4qs7HX>
- Fra Regjeringen.no, <https://goo.gl/iyOcbw>
<https://goo.gl/1SKTl2>

Marte Malones

Marte.Malones@ks.no

950 75 099

EØS finansieringsmekanismene

KS har siden etableringen av EØS finansieringsmekanismer i 2004 vært aktive for at kommuner og fylkeskommuner, og også KS selv, på vegne av medlemmene, kan inngå som aktører. Vi har arbeidet for at lokalt og regionalt nivå i mottakerlandene kommer i posisjon som relevante aktører.

Midlene, som for perioden 2014-2021 utgjør 2,8 milliarder euro, skal bidra til sosial og økonomisk utjevning i Europa, samt styrke båndene mellom giverne og mottakerne. Støtten skal brukes på fem store politikkområder i programmer som dekker 23 sektorer. Norske lokale myndigheter, gjennom samarbeid med lokale myndigheter i mottakerlandene, vil kunne delta etter hvert som midler lyses ut. Fondet for anstendig arbeidsliv og trepartssamarbeid videreføres. Det er opprettet et nytt regionalt fond hvor ikke-berettigede tredjeland kan inviteres inn i et samarbeid. Her kan satsninger for arbeidsledig ungdom i Sør-Europa eller grenseoverskridende samarbeid med EUs østlige naboland og landene på Vest- Balkan støttes.

KS er gitt rollen som programpartner i fem land (Bulgaria, Romania, Polen, Latvia og Ungarn). Videre er det alt klart at KS blir norsk partner i et antall forhåndsdefinerte prosjekter i Bulgaria (2), Romania (1), Polen (2), Latvia (1) og Malta (1). Flere kan komme til. Tematisk spenner KS' deltakelse i EØS finansieringsmekanismer vidt; fra regionalutvikling (Polen og Latvia), styrket lokal utvikling og fattigdomsbekjempelse med inkludering av marginaliserte grupper (Romania og Bulgaria), stedsutvikling (Malta), velferdsteknologi (Bulgaria), styrket arbeidet mot korrupsjon (Romania), eventuelt også styrking av tjenestetilbudet til barn og unge, samt ungdomsledighet.

Mål for bærekraftig utvikling 2015– 2030

Bærekraftsmålene 2015 – 2030 ble vedtatt i FN høsten 2015. Norge har alt rapportert to ganger på framdrift i arbeidet med å nå målene i Norge. Gjennomføring og rapportering følger normale budsjettprosesser. Kommunene har en betydelig rolle i arbeidet med å nå bedre ut til alle og tilby mer inkluderende tjenester.

KS vurderer nå et tilbud om å delta i OECDs arbeid med å kartlegge hvordan lokale og regionale myndigheter i OECDs egne medlemsland arbeider for å realisere bærekraftsmålene. OECD anslår at hele 65 % av arbeidet for å nå de 17 målene og 169 delmålene vil måtte skje lokalt eller regionalt.

KS har ved flere anledninger løftet fram lokale myndigheters rolle i utviklingsarbeidet, i tråd med synspunkter formulert i UCLG. EU deler dette synspunktet og europakommisjonen slår i sitt overordnede strategidokument fra 2013, fast at sterke lokale myndigheter er nødvendig for å få til bærekraftig utvikling.

Europeiske naboskapspolitikk

EU-området forbindelser og samhandling med de nærmeste naboene i øst og sør er regulert gjennom den europeiske naboskapspolitikken. Under denne finnes ulike avtaler om overvåking av økonomisk utvikling, økonomisk dialog og bistand, samt koordinert tilnærming til de internasjonale finansinstitusjonene.

For hvert enkelt land er det avtalt en handlingsplan som fastsetter målene for EUs samarbeid med landet. Planene omfatter økonomiske forhold og gir grunnlag for drøfting av nødvendige reformer. Tre av landene dekket av den europeiske naboskapspolitikken (Georgia, Moldova og Ukraina), inngikk assosieringsavtaler med EU i 2014. Den endrede geopolitiske og økonomiske situasjonen i nedslagsfeltet til den europeiske naboskapspolitikken, har gjort det nødvendig i 2015 å igangsette konsultasjoner rundt framtidens europeiske naboskapspolitikk. Våren 2018 er det lyst ut prosjektmidler for grenseoverskridende eller transnasjonale tiltak som inkluderer land på Vest-Balkan og EUs nærmeste naboer i øst. KS ønsker å delta som ekspertorganisasjon i slike prosjekter og er i dialog med flere potensielle søkere.

Mer informasjon:

- EØS-midlenes nettside
<https://goo.gl/aTD76B>
- KS' nettsider om internasjonalt samarbeid,
<https://goo.gl/QOOIrV>
- Følg KS internasjonale prosjekter på Facebook,
<https://goo.gl/MnQeOt>

Elita Cakule

 elita.cakule@ks.no

 905 46 832

Gunnbjørg Nåvik

 Gunnbjorg.Navik@ks.no

 24132914

Bjørn Rongevær

 Bjorn.Rongevaer@ks.no

 932 05 007

Christian Larsen

 Christian.larsen@ks.no

 951 20 454

Kiira Keski-Nirva

 Kiira.Keski-Nirva@ks.no

 48 21 85 66

Foto – European Union

10.

ANNET EUROPEISK SAMARBEID

Migrasjon i Europa

De siste års erfaringer med flykningekrisen har avdekket svakheter ved EUs asylsystem. EU jobber nå med et bredt spekter av tiltak for å gjøre systemet bedre rustet til å håndtere ankomster. De viktigste tiltakene er reformen av EUs felles regler for behandling av asylsaker, bedre håndtering av yttergrensene og bedre samarbeid med land utenfor Europa.

Gjennom Schengenavtalen og avtaler på justis- og innenriksområdet vil Norge være bundet av en del av disse tiltakene.

Reform av EUs asylregler

Det felles europeiske asylsystemet består av felles regler om mottak, prosedyrer, hvem som kvalifiserer for beskyttelse, og regler for hvilken medlemsstat som er ansvarlig for behandlingen av en asylsøknad (Dublin-forordningen). Dublin-forordningen utgjør hjørnesteinen i et revidert asylsystem i EU, og Norge er bundet av denne.

Det er bred enighet i EU om at Dublin III-forordningen ikke fungerer optimalt. Europakommisjonen la derfor frem et forslag til nytt Dublin-regelverk i 2016. Formålet er å innføre et mer rettferdig, effektivt og bærekraftig system for fordeling av asylsøknader mellom medlemsstatene. Det grunnleggende prinsippet om søkeplikt i ankomstland vil forbli det samme, men med en ny rettferdighetsmekanisme for å sikre at ingen medlemsstater sitter igjen med et uforholdsmessig press på sitt asylsystem. Det har imidlertid vist seg å være vanskelig å komme fram til enighet om innholdet i en slik mekanisme.

Andre prioriteringer i reformen av asylreglene er:

- Alle medlemsland må dele ansvaret for asylsøkere. Målet er å unngå at medlemslandene i det sørlige grenseområdet får en uforholdsmessig stor andel av EUs forpliktelser.

Akselererende prosedyrer. Folk som trenger internasjonal beskyttelse bør få det mye raskere, mens de som ikke har rett til asyl bør returneres til sine hjemland i en rask og verdig måte.

Alle asylsøkere skal registreres ved ankomst i EU, og medlemslandene ved EU yttergrenser må beskytte og vedlikeholde dem.

Norge deltar også i Det europeiske asylstøttekontoret EASO (European Asylum Support Office) som bidrar til felles regelverk og praksis på asylområdet, og som gir praktisk støtte til medlemsland under press. Norge sender saksbehandlere på oppdrag til Hellas og Italia gjennom EASO.

Bedre håndtering av yttergrensene

Effektiv kontroll av EUs yttergrense er en av EUs hovedprioriteringer på migrasjonsfeltet. Grensespørsmål reguleres gjennom Schengensamarbeidet som Norge er del av. Norge deltar i Den europeiske grense- og kystvakten Frontex, som har viktige oppgaver på dette feltet. Norge vil også i 2018 bli formelt medlem av EU byrået EU-LISA (European Agency for the operational management of large-scale IT systems in the area of freedom, security and justice), som er ansvarlig for å drifte og videreutvikle datasystemer på justis- og innenriksfeltet.

Nye rettsakter under utvikling:

- Forslag til et nytt Schengenomfattende elektronisk system for å registrere tredjelandetsborgeres inn- og utreise til Schengen (ENTRY-EXIT);

- Forslag til nye regler for Schengen Informasjonssystem, SIS;
- Forslag til en forordning om et europeisk informasjons- og autorisasjonssystem for visumfrie tredjelandsborgere – European Travel Information and Authorisation System (ETIAS). Tredjelandsborgere som i dag er visumfrie, vil med forslaget måtte søke om godkjenning/autorisasjon på nett for å reise frem til ytre Schengengrense.

Bedre samarbeid med land utenfor Europa

EU har som mål å ha et bedre samarbeid med tredjeland, spesielt land som migranter reiser igjennom (transittland). Dette gjøres gjennom partnerskapsavtaler, egne fond (EU Trust Fund) og pilot prosjekter.

Samarbeid om tilbaketakelse av egne borgere som har fått søknad om asyl avslått, er en prioritering for EU. Dette er også en prioritering for norske myndigheter.

Norske prioriteringer

Hva som vil være hovedlinjene for norsk europapolitikk og regjeringens satsingsområder framover vil stå i regjeringens nye EU-strategi 2018-2022 og arbeidsprogrammet for samarbeidet med EU 2018. Disse dokumentene forventes å komme våren 2018.

Mer informasjon:

- European Agenda on Migration:
<https://goo.gl/F3hFe3>
- CEMRs hjemmeside om mangfold og integrering,
<https://goo.gl/aLSUFH>
- Europakommisjonens sider om asyl- og flyktningområdet,
<https://goo.gl/YAowPJ>

Nina Gran

Nina.Gran@ks.no

915 26 482

Audun Kvale

Audun.Kvale@ks.no

971 70 092

Forkortelser og forklaringer

Anbefaling

Se forklaring under "rettsakter".

Beslutning

Se forklaring under "rettsakter".

CEEP - www.ceep.eu

CEEP (European Centre of Employers and Enterprises providing Public services) er en arbeidsgivere i off. sektor og bedrifter som leverer tjenester til det offentlige. CEEP er en av tre parter i den tverrsektorielle sosiale dialog på europeisk nivå. KS og KS Bedrift er medlem.

CEMR - www.ccre.org

CEMR (Council of European Municipalities and Regions) er KS' europeiske paraplyorganisasjon hvor 60 medlemsorganisasjoner, herunder KS, fra 41 europeiske land er medlem. CEMR skal ivareta kommuner og regioners interesser i Europa og tilrettelegge for samarbeid og erfaringsutveksling.

Den europeiske unionens råd - www.consilium.europa.eu

Den europeiske unionens råd er uformelt kjent som "ministerrådet" eller bare "rådet". Rådet består av ministre fra medlemslandene.

Det europeiske råd (Toppmøtet)

www.consilium.europa.eu/european-council

Det europeiske råd består av rådets president, og EUs stats- og regjeringssjefer, samt Europakommisjonens leder. Hovedoppgaven til Det europeiske råd er å trekke opp politiske retningslinjer for EUs utvikling.

Direktiv

Se forklaring under "rettsakter".

EØS EFTA Forum for lokalt og regionalt folkevalgte

EFTAs faste komité vedtok i desember 2009 opprettelsen av et Forum for lokalt og regionalt folkevalgte i de tre EFTA-

landene som deltar i EØS. Forumet er et rådgivende organ i EFTA på EØS-saker som angår kommunesektoren.

EFTA - www.efta.int

Det europeiske frihandelsforbund, EFTA (European Free Trade Association), ble etablert 4. januar 1960. Formålet var å fjerne barrierer for handelen mellom medlemslandene. EFTA har siden vært et rammeverk for frihandelsavtaler med tredjeland.

EFTA-domstolen - www.eftacourt.int

EFTA-domstolen håndhever og løser tvister angående tolking av EØS-avtalen mellom Norge, Island og Liechtenstein. Den har en lignende funksjon som EU-domstolen for EUs medlemsland.

EFTAs faste komité

Den viktigste oppgaven til EFTAs faste komité er å være et samordningsorgan for EFTA-statene før møtet i EØS-komiteen eller i EØS-rådet. I EFTAs faste komité møter EFTA landenes EU-ambassadører i Brussel.

EFTAs konsultative komité

EFTAs konsultative komité er en rådgivende komité i EFTA som består av representanter for partene i arbeidslivet, hvor også KS deltar.

EFTAs overvåkingsorgan, ESA - www.eftasurv.int

EFTAs overvåkingsorgan har i oppgave å se til at EFTA-landene følger EØS-avtalens bestemmelser.

EFTAs parlamentarikerkomité

EFTAs parlamentarikerkomité har i oppgave å diskutere utviklingen i EFTA-samarbeidet og EØS-avtalen og har også en rådgivende funksjon.

EPSU

European Federation of Public Service Unions representerer mer enn 270 fagforeninger og 8 millioner ansatte i offentlig tjenesteyting. Norske medlemmer er EL & IT Forbundet, LO Stat, Norsk Tjenestemannslag,

Norsk Sykepleierforbund, DELTA, Norges Ingeniørorganisasjon -NITO, Norsk Arbeidsmandsforbund, Fagforbundet, Fellesorganisasjonen for Barnevernspedagoger, Sosionomer og Vernepleiere, Arbeids- or velferdstilsattes yrkesorganisasjon, Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund – Stat.

EU-domstolen - www.curia.europa.eu

Domstolen tolker EU-retten. Den dømmer i saker mellom medlemsstatene, mellom EUs institusjoner, mellom EU og medlemsstatene og mellom EU og borgerne. Domstolens avgjørelse er bindende.

Europakommisjonen (Kommisjonen) - www.ec.europa.eu

Representerer og forsvarer den Europeiske Unionens interesser. Europakommisjonen har enerett på å legge fram forslag til nytt regelverk og handlingsprogrammer. Kommisjonen har også ansvar for at Rådets og Europaparlamentets beslutninger gjennomføres.

Europaparlamentet (Parlamentet) - www.europarl.europa.eu

Europaparlamentet er EUs direkte folkevalgte institusjon og deler sin lovgivende makt med Rådet. Europaparlamentet vedtar lover, EUs budsjett og har også en kontrollfunksjon.

Europarådet - www.coe.int

Europarådet har 47 medlemsstater med 800 millioner innbyggere. Alle europeiske land, med unntak av Hviterussland, er medlemmer. Kommunalkongressen i Europarådet representerer mer enn 200 000 kommuner og regioner. Norge legges stor vekt på samarbeidet i Europarådet. Viktige innsatsområder er blant annet vern av sentrale menneskerettigheter, minoritetsvern, kamp mot rasisme og diskriminering, hatefulle ytringer.

Konflikter både på og i nærheten av det europeiske kontinentet har gjort Europarådet til en viktig aktør.

EØS-avtalen

EØS-avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, er en folkerettslig avtale som omfatter 28 EU land og EFTA-landene Island, Liechtenstein og Norge og trådte i kraft fra 1994. Hovedformål med avtalen er å utvide EUs indre marked til også å omfatte EFTA-statene.

EØS-midlene - www.eeagrants.org

Samlebetegnelsen for ordningene som på engelsk heter EEA Grants og Norway Grants. Norges, Islands og Liechtensteins bidrag for å delta i EUs indre marked gjennom EØS-avtalen. Går til sosial og økonomisk utjevning i Europa.

Fire friheter

Fri bevegelse av varer, personer, tjenester og kapital er kjernen i EUs indre markedet. Denne firedelte bevegelsesfriheten kalles av og til ”de fire frihetene”.

Formannskap -

www.eu2018bg.bg / www.eu2018.at

Formannskapet i Rådet er for en seks-måneders periode og går på omgang blant medlemsstatene. For tiden har Bulgaria formannskapet. 1. juli 2018 overtar Østerrike.

Forordning

Se forklaring under ”rettsakter”.

Grønnbok

En grønnbok kan sammenlignes med en NOU (Norsk offentlig utredning) i Norge. Det er et dokument som Europakommisjonen offentliggjør for å invitere til diskusjon om et bestemt tema.

Hvitbok

Europakommisjonens hvitbøker er

dokumenter med forslag til tiltak på et bestemt område. Hvitbok tilsvare Melding til Stortinget i Norge.

Indre marked

EØS – landenes (EU28+ Norge, Island og Liechtenstein) felles marked for fri bevegelse over grensene for personer, varer, tjenester og kapital, etablert i 1992.

Kommisjonen

Se Europakommisjonen

Ministerrådet

Se forklaring under Den europeiske unionens råd

Parlamentet

Se Europaparlamentet

Regionkomiteen - www.cor.europa.eu

Regionkomiteen ble opprettet som en rådgivende komité for lokale og regionale folkevalgte i 1992 gjennom Maastrichtavtalen og ble etablert fra 1994.

Norske regionkontorer i Brussel

Nord-Norges Europakontor:
www.northnorway.org

Trøndelags Europakontor:
www.mid-norway.no

Vest-Norges Brusselkontor:
www.west-norway.no

Stavangerregionens Europakontor:
www.stavangerregion.eu

Sørlandets Europakontor:
www.south-norway.no

Osloregionens Europakontor:
www.osloregion.org

Rettsakter

Rettslig dokumenter som EU-institusjonene kan anvende for å gjennomføre sine oppgaver i tråd med

traktatene og i overensstemmelse med subsidiaritetsprinsippet. Følgende typer rettsakter finnes:

Forordninger: Bindene i alle ledd og implementeres ordrett som medlemsstatenes lovverk og kan ikke omformes i annet nasjonalt lovverk.

Direktiv: Bindene for medlemsstatene når det gjelder resultater som skal oppnås. Direktivet må tilpasses nasjonalt lovverk og medlemsstatene har rom for å bestemme selv hvordan det skal gjøres.

Beslutning: Bindene i alle ledd og retter seg til en spesiell person, virksomhet eller medlemsstat (som enkeltvedtak i Norge).

Anbefalinger og uttalelser: Ikke rettslig bindende viljeserklæringer.

Rådet

Se forklaring under Den europeiske unionens råd

Samhørighetspolitikk

EUs regionalpolitikk som har til hensikt å minske økonomiske, sosiale og territoriale forskjeller mellom regionene i EU. Tiltakene som settes inn består av egne fond med programmer, såkalte strukturfond.

Sosial agenda

Er et begrep som brukes for ”EUs sysselsettings og sosialpolitikk” og som har som mål å fremme sysselsetting, forbedre levekår og arbeidsvilkår, sikre velferd, bidra til dialog mellom partene i arbeidslivet, utvikle menneskelige ressurser for å muliggjøre en varig høy sysselsetting, samt bekjempe sosial utestenging.

UCLG -

www.cities-localgovernments.org

Står for United Cities and Local Governments, global nettverksorganisasjon som fronter lokale myndigheters interesser.

EUs 28 medlemsland

EØS

Strategi/retning

Det europeiske råd

EU-landenes stats- /regjeringssjefer gir signaler om strategi/retning

Lovgivende

Den europeiske unions råd

Ministre på et gitt saksområde. Rullerende formannskap

Europaparlamentet

751 representanter valgt av innbyggerne

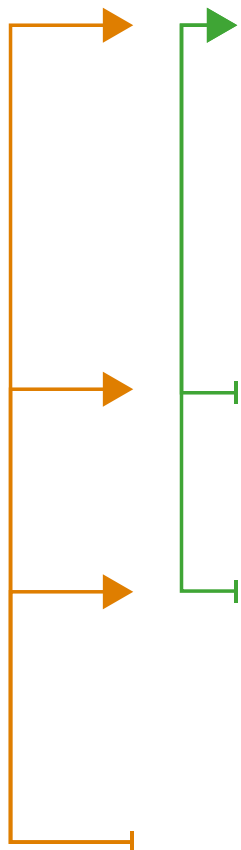
**Felles
beslutning**

Rådgivende

Komiteer (som regionkomiteen)

Kommer med innspill/høringer

Forvaltning, utøvende

Europakommisjonen28 kommisærer fra hvert av EU-landene.
Fremmer lov/budsjett og iverksetter politikk.

= 31 land

EFTA-landene
(Norge, Island og Liechtenstein)

EFTA-sekretariatet

EØS-komiteen
Vedtar å innlemme rettsakten i EØS-avtalen

**Regjering og fagdepartementet innfører
- lov og forskrift**

**Kommuner, fylkeskommuner og
kommunale bedrifter må forholde seg til
endret regelverk**

KS gir innspill i lovprosessen via EFTAs rådgivende komiteer, CEMR, CEEP, regionkomiteen samt gjennom konsultasjon med regjeringen.

KONTORADRESSE

POSTADRESSE

TELEFON

ISSN

Haakon VIIs gate 9, 0161 Oslo
Postboks 1378 Vika, 0114 Oslo
24 13 26 00
ks@ks.no
www.ks.no
2387-5704 (trykt utg.)
2387-5712 (online)

For oppdatert informasjon kan du følge oss på
Twitter: @KSeuropa

På våre nettsider www.ks.no/europa kan du kan du
melde deg på nyhetsoppdateringer på e-post.